

BAJAI HONPOLGÁR

Független Város- és Környezetvédő lap.

1994. április

V. évfolyam 4. (51.) szám

Ára: 30 Ft

Tavaszi legeltetés a szerelmi töltesen

ÖRÖKSÉGÜNK

— Vidd le a szemetet fiam!

— Már megint én? Tegnap is én vittem le. És hogyhogy már megint tele van a kuka?

Nagypám mesélte, hogy gyerekkorában egy vödör szemet egy hónap alatt gyűlt össze. Mi is lett volna benne? Az asszonyok a cukros, lisztes zacskót gondosan eltették. A családta-

gok ebben vitték a tűzraít munkába iskolába. Ha nem kenték össze, kétszer, háromszor is használták ugyan azt a zacskót. Ha kiszolgált, még mindig jó volt a gyújtós mellé, a fűtéshez. Minden éghető hulladék érték volt, hiszen kevesebb fát, szenet kellett venni. Nagypám a borotva készletét 30 éves bomboinos papírdobozban tartja. Az

mondja, használni lehet, kell az utolsó fecniig.

Na nézzük, mit kezdett volna nagypám gyerekkorában ezzel a vödör szemettel. A papírokon kívül van még:

— tejeszacskó – kánnakban hordták a tejet;

— tejföltöspohár – a tejfölt is kimerítették a boltban, edényét kellett vinni;

— csirkecsont – megette a kutya;

— negyed kenyér – fűdöbva? Nagypám mesélte, ha véletlenül a földre esett a kenyér, nem csak felvették, de meg is kellett csokolni, hogy bocsásson meg a méltatlan bánásmódot.

— két szelet aszott párizsi – gondolom, ilyen hulladékot sem termettek, de talán a disznóknak adták volna;

— olajossal konzervdoboz — nem volt konzerv;

— mustáros tubus — ez is füves volt, még nem is olyan régen;

— tetrapack gyümölcsösdoboz — ez sem volt. Vízet ittak, gyümölcsöt, esetleg befőttet ettek.

Hát tényleg. Ebből az adagból ötven évvel ezelőtt semmi nem lett volna.

Amikor anyámnak mindezt elmondtam, azt válaszolta:

— Na jó, kisfiám, akár a fára is visszasmághatsz.

Vagyis azt mondja, a fejlődés ára a szeméthalom. Persze nem csak szeméthalommal fizetünk, hanem füstös, kormos levegővel, piszkos folyóval, amelyből kész olajos halat foghatunk.

Kényelmesebben élek, mint apám annak idején. Van külön szobám, a fűtés központi, olyan játékaim vannak,

amiről ő még nem is álmodott. De mégis, ő réten, jó levegőn focizott, én meg betonon, füstölt autók között. Milyen világban leszek én felnőtt?

A Földön szinte naponta tűnik el egy — egy növény-, állatfaj. Azok a szerencsétlen békák is azt hiszik, hogy nemszóra csak az országát föloldalára lehet menni, és közben kivásaltatják magukat. Fogynak az erdők is. A tévben az önzérteleg vékonyodásával riogatnak. Tavaly tavasszal délelőtt tizenegyfőtől háromig az iskolások nem mehettek ki a szabadba, mert az önzérteleg hiánya miatt nagyon erős volt a nap káros sugárzása. Ami egyre bőrrákot okozhat. Az önzérteleg vékonyodásáért pedig állítólag a freongáz felelős, ami az aerosol palackokból és a kisebbjeztett hűtőszekrények csüveiből kerül a levegőbe. Ötven évvel ezelőtt még egyik sem létezett. Amikor mondtam anyámnak, hogy ne használjon

spray-t, mert ártalmas a környezetre, csak nevetett. Ha egymillió kidobott palack helyett eggyel kevesebb lesz, akkor már megmenüittek a Földet? Ha ő nem, akkor más használja el. Szerinte a gyártást kellene abbahagyni.

Hogy is fogunk élni?

Mert a felmők jelszava: MOST. Termelj most, élj most, a következmények ügyis később jönnek. Előbb megesszük a virslit, a mányagot héjtól utána dobjuk el. Most még van hely a szemétnak. Most még épülnek a gárák, még kapunk levegőt — is a füst mellett. És 10–20 év múlva már mi törhetjük a fejünket, hogy mit is kéne kezdeni az atomerőművek kiségeteivel, a Duna és Tisza nevű szennyvízcsatornákkal.

De tehetünk-e mi valamit MOST? Talán. Gondold végig, dönts el!

Csabai Dolores

Gondolatok a Duna-Dráva Nemzeti Park szervezéséhez

A legáltalánosabb módszer a természet élővilág megőrzésére a területek védetté nyilvánítása. Jelenleg Földünkön a szárazföld 5 %-át kitevő védett terület van. Az elmúlt évtizedekben felgyorsult fejlődés hatására nőtt az igény a szárazföldi és vízi erőforrások kihasználására. E veszélyes helyzetben a társadalomnak fel kell ismerni a védett területek jelentőségét a nemzeti területhasznosításban, az ország vadon élő állat- és növényfajainak megőrzésében. A felismerés elősegítésében óriási szerepük van a természetvédelmi szervezeteknek, munkájuknak természetserető embereknek. A védelem soha nem lehet öncélú, sokféle módon hozzá kell járulnia az emberi közérlelmet fejlesztéshez. A védett területek fenntartják azokat a létfeltételtől elválasztott ökológiai folyamatokat, amelyek a természetes élővilágot fenntartják. Ennek során megőrzik a fajok sokféleségét és genetikai változatosságát; fenntartják az ökoszisztémák termőképességét; megvédik a helyi közösségek hagyományos életmódja számára fontos történelmi és kulturális jellegzetességeket; szépségükkel gazdagítják az emberi tudást és tapasztalatot. A védett területek biztosítják a közösségek fejlődésének, a tudományos kutatásnak, az oktatásnak, a pihenésnek

és a turizmusnak a lehetőségét, egészséges lokálpatriotizmus forrásul szolgálnak. A védett területeknek nem kell — illetve gyakran nem kellene — az emberi hasznosításból kizárt területeknek lenniük. Számos védett táj közönséges értékeit az ott évszázadok óta a természettel harmonikusán élő emberek tevékenységének. Ezek a területek másol is alkalmazható mintái a természetért összhangban álló földhasznosításnak. A védett területek számos előnyét általában nem hangsúlyozzák eléggé, sokszor még azok az ágazatok — turizmus, öntözés, halászat, erőgazdálkodás, egészségügy, tudomány, betegségmegelőzés, oktatás — sem ismerik fel a védett területekből származó előnyöket, így ennek pontosítható haszna nem jelentkezik. Így természetserződen nem jelenik meg ez az érték a természetvédelem javára akkor sem, amikor a területhasználat kérdésében — védett terület vagy gazdálkodási terület — döntés születik. Ezért a természetvédelemnek szembe kell néznie azzal, hogy egyre gyengébb helyi és nemzeti támogatást kap. A védett területek, mint szegény rokonok, egyre csökkenő támogatáshoz jutnak. A védett területekért felelős hivatal gyenge a kormányzati szervek között, a költségvetés átalakításai őket sújtják és

A FÖLD NAPJÁN

tűrvényhozási támogatásuk sem túlzottan erős. A mezőgazdasági, erdészeti és halászati szabályozók gyakran a természetvédelem ellen hatnak. A közlekedési és vízgazdálkodási gyakran talál „szabad” területre út vagy vízgazdálkodási létesítmény építéséhez a védett területeken.

A földterületek magántulajdonba kerülésével jelentősen nőnek a konfliktusok a helyi lakossággal is. A védetté nyilvánítás az esetek döntő részében a helyi lakosság területhasználatának korlátozását jelenti. Nem fordítanak kellő figyelmet arra, hogy a korlátozás valami módon ellenlétezésre kerüljön. Széles esetekben a helyi lakosság valószínűleg a védett területek ellenszélvővé válik — nem védi, hanem oktalannal pusztítja —, nem tudja, hogy saját magát lehetetleníti ezzel.

Tehát rendkívül fontos, hogy hogyan hozzuk létre a Nemzeti Parkot, kit, mire, hogyan tudunk meggyőzni, hogyan tudunk érdekeltséget biztosítani és milyen mértékben tudjuk biztosítani, hogy a védelem alá helyezés a legcélszerűbb területhasználat a helyi lakosság és a nemzet számára egyaránt.

Ezért figyelnünk be a jelenleg a szervezőknek Jeffrey A. McNeely úr tanácsait, melyeket a védett területek tízparancsolataként javaslom használni:

1. A közvélemény jobban támogatja a védett területeket, ha azok az emberek számára hasznosak. Minél több embernek származik közvetlen haszna a védett területekből, annál hatékonyabb lesz a védelem. Ha a kormány elhatározza egy terület védetté nyilvánítását, a helyi közösséget kell kárpótolni a veszteségért. A védett területeken a haszon/árfordítás arányának a helyi lakosság számára mindig pozitívnak kell lennie, megmaradjon a terület. Ez követeli a helyi lakosság részvételét a védett területek tervezési és fenntartási folyamataiban, továbbá azt is, hogy részesüljenek a haszonból.

2. A védett és az ezzel szomszédos területek kezelését együtt kell megtervezni. Egy szigorúan védett mag-zóna fennmaradása gyakran az átmeneti zónáktól függ, ahol az emberi célú hasznosítás már összemérhető arányú a védelmi tevékenységekkel.

3. A védett területeket hasonlóan kell kezelni, mint a társadalmak nemzeti és nemzetközi intézményeit.

4. A jogszabályoknak és a politikának biztosítania kell a védett területeken a biológiai változatosság fennmaradását és a helyi érdekek érvényesülését. Engedni kell, hogy a védett területeken méréseket folytassanak a helyi haszon mértékétől.

5. Minden védett terület különbözők fajaiban, élőhelyeiben, helyi népességében, történelmében, időjárásában és még sok más tényezőben. Természetes, hogy a területkezelés is helyspecifikus; és az, hogy a helyi személyzet részt vesz a tervezésben és a kezelésben. Talán még fontosabb, hogy a programok során hasznosítsák a helyiek tudását a területről.

6. A kezelési stratégiáknak rugalmasnak kell lenniük, ez megköveteli a helyi, nemzeti és nemzetközi partnerekkel való együttműködést egyaránt.

7. Mivel a feltételek gyorsan változnak, minden terület fenntartási tervében benne kell lennie az alkalmazkodás lehetőségének; legyen szó akár az időjárásról, akár a gazdasági feltételekről vagy a környező területek fejlődéséről.

8. A védett területek kezelőitől elvárható, hogy felbecsüljék többek között az alapvető ökológiai viszonyokat, a változás dinamikáját, a helyi lakosság szükségleteit, az élőhelyek megváltoztatásának lehetséges hatásait és a turizmus következményeit. A terület kezelőinek minden területkezelési eljárást egyben tudományos kísérletnek kell tekinteni.

9. Nem lehet csupán a központi kormány dolga a természetvédelem, különböző intézmények sora vehet részt a természetvédelmi célok megvalósításá-

ban: a regionális és a helyi önkormányzati szervek; az egyetemek; a magántulajdonosok; a nem kormányzati szervek; az üzletemberek; a szövetkezetek; a természetes vizek kezelői, és mások is.

10. A közvélemény támogatása a védett területek számára nélkülözhetetlen. A tömegtájékoztatásban az egyetemeknek, a múzeumoknak, az állat- és növénykerteknek is szerepük lehet. A legsikeresebb hosszútávú módszer pedig valószínűleg az iskolai és iskolán kívüli oktatás.

Ha ezt nem tudjuk megvalósítani, akkor rosszul cselekedtünk.

Petry József

**Minden kedves
olvasónknak,
munkatársunknak,
lapunk
terjesztőinek
Kellemes
Húsvéti
Ünnepet
kívánunk!**

Valahol a Gemenci erdőben

Húsvéti szokások a hazai németeknél

A Hámvászeszterda utáni zsíros csüörtökön ettek az emberek utoljára húst, sonkát, disznósajtot, a farsangi időszak maradványát. Utána harmincyolc napos szigorú böjt következett. Ezen a napon mentek el az asszonyok utoljára a fonóba.

Márciusban a napsugarak melege felébresztette a természetet, a duzzadó rügyek a tavasz előhírnökei.

Március 25-e, a Gyümölcsoltó Boldogasszony napja táján megjelentek az első feszkék és a keltepel gölyák, a paraszti vér kihajtotta az embereket a földre, a szőlőbe, mert a földre kíváncsiok voltak, a szőlőbe meg ki kellett takarniok, a gazdagabb parasztoknál az állatok is kikíváncsiok már a megszokott, szellősebb tágas tanya.

Ez a sok változás előrevetítette a nagy ünnep, a Hósvét árnyékát.

A böjt ideje alatt az idősebb asszonyok minden vasárnap a templomban a keresztutat végigmászkodták, — énekeltek. A „fekete vasárnapon” mindenki feketebe öltözött.

Virág — Pálmavasárnap (Palmsonntag) vezette be a Nagyhétet. A pálmát barkaágakkal helyettesítették. A barkaszentelés a nagymise kezdetekor volt. A hosszúra nyúlt passióének miatt a mise már 9 órakor kezdődött. (Gimnazista koromban a vasküti templomban Depinya János kántor vezetése alatt éveken át énekelhettem Jézus és Pilátus szerepét. (A felszentelő barkaágakat a gyerekek magasa tartották a plébános tőmjénfistjére felé.)

A felszentelt barkát Nagyszombathat óthon az ablakpárkányon őrizték.

Nagyszüretükön a nagymise alatt hallhattuk utoljára a harangokat, a gyerekeknek azt mondták, hogy Rómába szálltak a Szent Atyához. Aznap délben mi gyerekek szólaltattuk meg a nagybő méretű kereplőket. Nagy volt a tolongás a templomterenyben, mindegyikünk szeretne volna minél többször megtekerni a fatökölmányt. Néha össze is verekedtünk, mert a másik már többet teker.

Voltak kis kereplőink is, a nagybő fiúk beosztottak bennünket, ki melyik utcában kerepelt.

A délután jelentett nagy élményt ismét a fiúknak. Botokkal és vesszőkkel felfegyverkezve mentünk el a délutáni misére, látásra. Ez volt a „Bombveschpr”. Sanctuskor az összes magunkkal hozott ütőszerszámmal versenyben

vertük a padokat. A szokás tartalmi jellege az volt, hogy ütünk kellett a Jézust eláruló Júdást. Mi aztán elvertük a kérgéni lehántolt botokat apró darabokra vertük szét, volt mit takarítani a sekrestyésnek!

A böjt egész ideje alatt Nagyszüretükig estéinket más-más házról találkoztak az asszonyok és böjti imádságot végeztek.

Nagypéntekre virradóra éjjel után és kora hajnalban egyenként mentek csendben az asszonyok a Kálvária-hegyre (valójában dombra) és minden stációnál megállva imádkoztak.

A Nagypéntek csak félig volt ünnep, a férfiak csak a ház körül matattak és a löszerszámtól zsírozták, hozták rendbe.

Délután a sírbátel után egész nap díszőség állt a Szent Sírnál.

Délután keresztút-ájtatóság volt a Kálvária-dombon. A hívők először a templomba mentek a Szent Sírhoz (Ez volt a „Herrgottspilla”, a halott Jézus megcsókálása (Három éven lehettem, amikor anyám elvitt a Szent Sírhoz, megcsókoltam a fekvő hideg szobrot és megkérdeztem: „Mikor ébred fel az Is-ten?” — „Majd holnap!” A hívők a templom előtt gyülekeztek és innen indult a körmenet a Kálvária-hegyre.

A Nagypéntek német falvainkban természetesen a legszigorúbb böjti nap volt. Csak kenyér, baryonya, savanykúposzta és pattogtatott kukorica kerülhetett az asztalra. A múlt században csak egyszer ettek ezen a napon, amikor már csillagos volt az ég.

„Ha Nagypénteken esik, ferges lesz a gyümölcs” — hangzott a paraszti mondás. A koldús, amelyet ezen a napon ütettek a tojásokra, csak kókár-barka kiscsibét költethet ki, volt a háziasszonyok véleménye.

Nagyszombaton 9 órakor elhangzott a böjttől és a harangok is visszajöttek Rómából.

A kereplő fiúk járták az utcákat és munkájukért tojást vagy pénzt gyűjtöttek. E közben a „Rätschallied”-et énekeltek. (Az éneket nemcsak én, már mások is eltejezték. Ha valaki még emlékezik rá, kérem, tudassa velem. A Pálzból származott ének a nyár és a tél küzdelméről szól.)

A beharangozással kapcsolatban több más szokásunk is volt. Így pl. A háziasszony a harangozás közben a felszentelt barkaágakkal bejárta a ház minden

helyiségét, zeg-zugát, még az istállókat és a csúrt is, és mindenütt szétszórt néhány barkarügvet. A megmaradt barkát fésült kenderrel összekötötték és a földbeásva egész évenben megőrizték. Boka- vagy váglicamkor ezt a kendert tekertek a fájó testrésze. Ha a gyerekek szeplős volt az arca, akkor az anyja, vagy nagynyanya a böjt elhangozása alatt kivitte az udvarba lévő kút melletti itatóhoz és a gyerekek abban kellett mosakodnia: „Most lemosom a szeplőt az Atya, most lemosom a szeplőt a Fű, most lemosom a szeplőt a Szent Lélek nevében.”

A gyerekek a harangozás alatt gyorsan megírzták a ház körül lévő gyümölcsfákat, hogy bő gyümölcstermés legyen. A háziasszonyok az eresz alatt sóprógtettek, hogy a kártevők tünjenek el a házról.

Még a pogánykorból is maradt fenn néhány szokás.

A reggeli mise közben a templomban vizet, gyertyát szenteltek. A sekrestyés már kora hajnalban a templomkertben, de nagyon közel a templomhoz kis máglyát rakott, amelyet állandóan aprított száraz akácfaival táplált. Itt szentelte fel a pap a „Weischeid”-okat. Egy hosszú erős bot végére dróttal egy tenyérnyi hosszú lapos keményfát kötöztek, ezt rakták be néhány percet a tűzbe, míg lángra nem kapott. Ezt a feketére üszkösödött „Weischeid”-ot aztán a szülők a tűz ellen a padláson drizték. Persze a szomszédok „varázsfa” is elvitték és hozták vissza, s minél üszkösobb volt, annál több apróprézt kaptunk.

A templomból kijövet sokan megvár- ták, míg elharmvad a máglya tüze, a kihűlt parázsból apró széndarabokat vittek haza, mert különleges gyógyerőt tulajdonítottak ennek a „kincsnek”.

Este volt a nagy feltámadási körmenet, ezen az egész falu apraja — nagya ünnepbe öltözve részt vett. (Az üresen hagyott házakat akkor még nem rabolták ki.) A körmenetet végig a fűvészekar kísérte. Ünnepi Alleluja — énekekkel vitték a templom körül az Oltárszentiséget. A körmenetnek ünnepi jellegét adott a templom körüli házak ablakaiban meggyújtott csernyi égő gyertyák. A pap minden áldását egy-egy mozdírágyú robajja közönsébe.

A körmenet után otthon szinte már szüldigévé vált a kérdés: „Nagyszóony, most hozd a sonkát!” Térszében sült sonka volt a vacsora, szinte minden ház-

ban.

Lefekvés előtt a gyerekek még gyorsan megcsinálták a kertben és a házban a nyuszi-fészkeket, az ablakokat a szülőknek nyitva kellett hagyniok, hogy a nyuszi a lakásba is bejöhessen. Mit is fog hozni? Erről álmotunk régen az azóta elvesztett falusi házakban.

Hűsvét vasárnapján a gyerekek első dolga az volt, hogy kiújítsák a „nyuszi-tojás” fészkeket. Sok színesre festett tojás és más ajándékok kerültek elő a főből rakott fészkekből.

A felnőttek már csak a szép templomi zene miatt is nagymisére mentek, a gyerekek pedig elmentek kellemes hűsvéti ünnepeket kívánni rokonokhoz, ismerősökhöz. A köszöntő így szólt:

„Gelobt sei Jesus Christus!

Ich wensch Eich klückselich Oschtrafeier-erik,

Frehlich alleluja!

Az ajándékokat nagy hófehér kékeménnyel zsebkendőkben vitték haza. A fiúk mindig a felüklőnyi vasgolyókna („Poma”) és a sokszínű üveggolyókna (Klicker) örültek a legjobban. Milyen jókat „golfoztunk” velük délutánonkint – tanulási helyet!

Nagy ünnep volt Hűsvétvasárnap. Senki sem dolgozott, az állatok is csak a már jó előre elkészített takarmányt kapták meg.

Hűsvét hétfőn volt az „Emmaus-fahrt”, (Emmaus kis falu Jeruzsálem közelében) kikocsikázás Emmausban. A parasztember befogta a lovakat a kőnyűvű hintóba és beutazta a zöldelő földé-

ket. Jégmentes évert is mondták misét ezen a napon a hívők. Itt-ott locsolni mentek a legények. Ezt a szokást némeleink a magyaroktól és a bunyevácoktól vették át.

Ezen a napon (pl.) Vaskünten időfutási versenyt rendeztek a férfiak. Az utca közepére 100 darab tojást raktak egymástól 20 cm-nyire távolságra. Ezeket kellett egyenkint sértetlenül egy kosárra gyűjteni, miközben az ellenfeinek a Kakasvár feletti első szőlőnek a náddal fedett kunyhójából egy száll nádat kellett elhozni. A vesztes egy hordó sört fizetett. Egy mai futballmeccsen sincs annyi biztatás, mint ennél a játéknál volt.

Mondom: Volt!

Schwalm
1994. II. 27.

TAVASZKEZDŐ ÜNNEP ÉS BÚZASZENTELÉS

A hűsvéti ünnepkörön túl Szt. György (Durdevó) ápr. 24. napja is jelentős helyet foglal el, a katolikus bunyevácok (horvátoknál hagyományban még is élő) legendája. A tavaszkezdést szimbólumként az iratlan tradíció hatalmas erejével fogva még ott él a népi hiedelem világában, a paraszti kalendárium legjelesebb napjai között.

Az ismeretes, hogy a hajnali és esti Ave Mária–harangszó Szt. György estéjéről egészen Mihály arkangyal napjáig reggel 5 és este 8 óraker hangzik el. Ősi tavaszkezdő ünnep ez, akkor hajtották ki a nyjakat, ekkor tartották a tavaszi cselekvést.

Hazánkban még a törökidőket is idézi a szentgyörgytalár (Egyik oldalán a sárkánylő Szt. György képe, hátulján pedig tengeren hánykolódó vitorlás hajó). Elsősorban a mezőgazdasági természetéhez kapcsolódnak hiedelmek, de ezekkel az emberi egészséget befolyásoló rítusok is vegyülnek.

A néphagyomány szerint, ha György napja előtt dörgött az ég, jó termést várhat. György hetében vetették a kukoricát. E nap tőjéknél hulló meleg eső aranyat ér. Ha e napig a varjú elbújhat a búzában jó terméselést jelent. Ekkor kell őrizni a teheneket a boszorkányoktól, akik harmatot szednek a mezőn, és ezzel a tejhasznot maguknak szerzik meg. E napig nem volt szabad meztlél dolgozni. Ha e napon dalol a fölemile-csalogány – szép tavaszunk lesz.

György napja tehát a kikelet ünnepe, vagyis az istállóban telelő jószág zöldelő mezeőre való kihajtásának napja, mely fontos esemény volt állatnak, embernek egyaránt. Az állatok Márton napjáig maradtak kint. Ennek megfelelően fogadták

fel a parasztoakat, a gulyásokat is. A kihajtás napján indulás előtt az archaikus pogány szokásnak megfelelően a pásztorok a szalma lángjával megfűtötték magukat, jószágukat meg az ételmet és felszereléseket amit magukkal vittek, hogy a bajtól, megromástól megmeneküljenek. Csóvolyn a legelő a közösfűtől mintegy 8 km-re volt a mai szőlőterület fölött a Kékhegy (Plava greda) és az „Isten háta mögött” (Bozja loda). Ma is élő földrajzi név. Ezekről számos monda és legenda ismeretes. A legismertebb juhászlól Tukuljáról falurészt neveztek el mely elvezet ma is él. Népiünnep volt ez a századforduló tájékán is még.

Népes hívőseeret vonzott valamikor a Szt. Márk (Markovo) napján ápr. 25. A keresztények által rendezett búzaszentelő körmenet, amelynek élén vittek a keresztet és két templomi lobogót. A múlt században kora reggeli szentmise után indult a falu alá, ahol a búzaszentelési – egykor ugyanígy a szőlőszentelési is – szertartást elvégezték. Nagy tisztesség volt annak a gazdának, akinek búróját az egyház a szertartásra kiválasztotta. A búzaföld szőlén folyt le a búzaszentelés. Amíg a szertartás tartott a paraszto nem kezdték semmiféle mezeti munkába, utána se nagyon. Olyan félünnepnek számított ez. A fiatalok még a tanyákról is bejött e napon. A most már megszűntetl búzából a hívők egy-egy marékial téptek maguknak és hazavitték. Ennek egy részét megégették az állatokkal, néhány szálat pedig betettek az imakönyvbe – melyből szőlőcsig estén egy-egy szálat tűzre tettek melynek füstje a torokfájást gyógyította. E nap tisztelete a szomszédos György miatt nem tudott igazán kibontakozni. Talán még annyit, hogy egykori feljegyzésből biztosan tudjuk,

hogy a bunyevác nép nagyon vallásos s a féltünnepet is ünnepli. Ilyenkor... legnagyobb gálában a bunyevác leányok évenként ez. Márk’ napjára templomba’ s búza szentelésre jelennek meg, hol vetétkelve láttatják pompás ruháikat.” Délután a szokásos sétán is ezt teszik. De melyik ünnepen nem így van?

A kereszt tiszteletének sajátos formája kapcsolódik az áldozóküszöbök (spasovo) máj. 4 – köztelentül megeléző 3 naphoz, az un. keresztjáró napokhoz. A harangszó mellett vonalt a processzió a község nagy bejáratánál felállított keresztetbe a megszokott útvonalon. Az ajtóatodosók dílmásai a keresztet voltak. Az énekek és imák felváltva magyar, német ill. bunyevác nyelven hangzottak el az egyes állomásokon. Nemzetiégi nyelvhasználatot az egyházközség előre szabályozta. Ezzel kapcsolatban voltak és vannak is még viták. Az ünnemi keresztet (határban is) általában a jobbnőző családok állították fel háldából vagy valaminek emlékére, de csak felszentelésük után váltak vallási kegyelet tárgyává. Legtöbb kereszt ma is gondozott, a Vodica–vízezszo – (búcsújáróhely a csóvolnyi szőlőben) felé vezető szőlő dűlőben lévő keresztet éppen egy juhászal kapcsolatos monda fűződik.

A vallásos szokások mindig kapcsolódtak valamilyen formában az ünnemi keresztetkehez is. Sok ilyen kereszt szűnt meg a „felszabadulás” után nevezetesen a „Piukovics féle kereszt” – mely saját földön volt –, mely terület a tanyával együtt a bajai Áll. Gazdaság birtokába került.

A hívő férfiak a kereszt előtt ma is kalapot emelnek a fehére nép keresztet vet.

Dr. Mándics Mihály

A lámpástól az elektromos áramig

Egykoron Baján a sötétedés idején közeledőket csak lánggal világító borozható lámpások segítettek a tájékozódásban. A város közterületeinek esti kivilágítását a régműltban oszlopokra állított világítótestekkel kezdték el, amelyekre olyan lámpákat állítottak, amelyek lángot foglaltak magukban. A lámpaoszlopokon piszlakó erős fényforrások olaj, majd petróleumlámpák voltak. Ezeket a kis hatékonysággal működő és csekély számú világítótesteket, inkább csak a téli hónapokban engedte a város a lámpagyújtókatkal lángra lobbantani, égetni, hogy világítsanak, ami egyre inkább elégedetlenséget váltott ki a polgárokból.

A lakosság efféle sérelmeivel a „Baja” című lap 1877-ben — a városi képviselő-testület rováására — szellemesen ékként csipkélődött:

„Haladunk! Ezen túl 8 hónapra át lesz világítva városunk és csakis május első napjától augusztus hó végéig leszünk sötétben. Eddig csak az év zordabb felében kaptunk világítást, most két hónap hozzáadott és ha évenként ezen progresszióban haladunk, matematikai pontossággal kiszámíthatjuk, hogy 1881-ben teljes (avagy tán örök?) világosság fog nekünk fényszedni!”

A hatékonyabb közvilágítás érdekében 1880-ban 80 db kettősélelű ellátott petróleumlámpát működtettek, ezek számát a következő évben 60 darabral növelték. A közvilágítás évi kiadása akkor 4.188 forint és 84 krajcár volt.

A légszuszogó Magyarországon aránylag későn, 1853-ban kezdődött el Pesten. Akkor még csak a Nemzeti Színház épületének megvilágítását szolgáltatta. Baján az 1880-as évek közepe tájára vezethető vissza a világítótestekkel való ellátás kezdeti lépései. Drescher Ede polgármester kezdeményezte városi gáz termelő gázyárt létesítését. Az 1886. március 11-én megtartott városi törvényhatósági bizottság közgyűlésén elfogadták és jóváhagyták a németországi Augsburgban működő Riedinger L.A. cég ajánlatát. Ezzel a magánállalkozással kötött koncessziós szerződés — miután az akkor illetékes minisztérium át jóváhagyta — 50 évre kizárólagos jogot adott arra, hogy gázyárat, gázhalozatot létesítsenek Baján, ezzel a közvilágítás és a magánosok részére gáz szolgáltatásnak.

A város által biztosított Sugovica-parti telken 1886 végére el is készült a gázyár, 1887 februárjában üzembe helyezték, hazánk egyik legrégebbi gázüzeme. Akkor a közvilágításra 82 db egész

éjjel, és 120 db fél éjszakán át égő lámpa szolgált. A lámpatestek már erősebb fényvel „árasztották el” a belterületet, mert először csak a Kölcsey Ferenc, Czifrusz Ferenc, Szarvas Gábor és Attila utcák által határolt területen fektették le a csőhálózatot. A működés évében a magánfogyasztók száma mindössze 97 volt.

A bajai gázvilágítás bevezetéséről egy régi visszaemlékezés így vélekedik: „Egy nap megjelentek emberek, akik a házak falain rápingáltak egy nagy „L” betűt. Ez annyit jelentett, hogy ide légszuszogóra kerül. Rövidesen megkezdtek a gázr építést, a csövek lefektetését. Mindenki izgatottan várta milyen lesz az új világítás. Az új világítás bizony egy kissé gyenge volt. A nyitott lepelcéngok gyér világosságot adtak, a lámpákat nem is valami sűrűn helyezték el (aminek a hatását ma is érezzük), de a gáz bevezetése Baján új korszakot jelentett. Baján létesült a bácskai városokban legelőször gázyár. Szabadka, Újvidék csak jóval később kapta meg a gázyárat, Zombor, Zenta, Óbecse egyáltalán nem is létesített ilyet, hanem később a petróleumlámpákkal egyenesen a vilányra tért át.”

Baja hosszú küzdelmet vívott a bajorországi céggel azért, hogy az Auer osztrák gyérség által feltalált korszerűbb, úgynevezett Auer-hárisnya gázizzót szereljék fel a lámpákra, ami már erősebb, zöldecs fényt sugárzott.

Baja első között jeleskedett a gázyárt létesítésében és a legutolsók között volt a villamosításban a városok között. Az elektromos árammal való ellátását minden bizonnyal évtizedekig akadályozta a gázyár koncessziója, amelyet a város végül 30 ezer aranykorona vételért 1923. december 1-jén megvett a kinkánási engedéllyel rendelkező külföldi Vereingte Gaswerke von Augsburg cégtől. Ezzel a gázyár a város tulajdonába ment át, Baja közigazgatás lett. Elhárultak ezáltal azok a nehézségek is, amelyek egyrészt abból adódtak, hogy a vezetékes gáz megelőzte településünkön a villamosenergia szolgáltatást.

A közhasznú villamosenergia szolgáltatás — amely egyike a legsokeoldalibban hasznosítható energiafajtáknak — 1893-ban kezdődött el Budapesten, majd vidéken. Dél-Magyarországon — a Duna-Tisza közén és a Tiszántúl déli részén — először Szegeden termeltek és szolgáltattak 1895-ben vezetékes áramú villamosgázt.

Amikor a városok villamosítása megkezdődött, Baja is kereste a lehetőségeket — pályázat meghirdetésével is — hogyan tudna villamosodni létesíteni.

VÁROSTÖRTÉNET

Tudták, hogy az nem fényezés, vagy csak kényelmi szempont. Még az sem a legnagyobb előnye, hogy célszerű forrasa az olcsó és szép közvilágításnak, hanem látják szerepét az iparfejlesztésben. Tiszában voltak azzal — ha már kéznél lesz az áram —, villamosítható vele település, üzem, gép, helyiség, stb. így nagyobb kedvvel folyhat az iparfejlesztés.

Az 1913-ban meghirdetett pályázat villamosító létesítésére eredménnyel járt. A kapott hét ajánlat közül a GANZ Villamosági Rt. ajánlatát vérvajavola elfogadásra a bírálóbizottság.

Borbély (Vojnics) Javosa polgármester — az első világháború és a város szerb megszállásának a megvalósítását akadályozó körülményei miatt — 1921-ben újból szorgalmazta a villamosítást, de saját erőmű létesítése helyett már a Komáromtól törvénytelenkedően idevezetett megoldást fontolgatta, az erre a célra felvett Speyer-dollárközlésből.

Közömbös állt Baja villamosenergiával való ellátása, amikor a törvényhatósági bizottság 1925. szeptember 29-én megtartott közgyűlésén többek között rögzítette, hogy a pénzügyminiszter jóváhagyta a komlói magyar királyi közszolgabánya hivatalnal az elektromos áram szolgáltatása ügyében kötött szerződést. A jegyzőkönyvben a továbbiakban így fogalmaztak:

„A törvényhatósági bizottság teljes és világos tudatában van annak, hogy a kincstárnál létesített ezen kapcsolatból komoly értékű közgazdasági eredménye csak oadaó és stílusos munka, de egyáltalán a törvényhatóság fokozott és ismételt áldozata árán fakadhatnak.”

Ilyen „stílusos” óriási alkotói munkafolyamat ellátására alkalmas személyt is talált a polgármester czabaji Horváth Iván gépészmérnök személyében, aki több tervet is készített Baja villamosításra, és meghívta a városi villanyvilágítás működtetésének megszervezésére, viziteltére 1926 tavaszán.

A fentiekben említett törvényhatósági bizottsági ülés „tudomásul vette a polgármesternek bejelentését, hogy a világítási üzem vezetésére felkérte a város eddigi szakértőjét, Horváth Iván okl. gépészmérnököt, s felhatalmazást adt arra, hogy a világítási bizottság az alkalmaztatás mikéntjére és feltételeire vonatkozó tárgyalásokat vele végezgesse. A további intézkedések megfélérlő a városi tanács közölte meg azzal, hogy most már a jelentősen kibővülő városi üzem megszervezésére és igazgatására vonatkozólag idejében részletes javaslat lesz bemutatandó.”

Megalakult a törvényileg is bejegyzett magánvállalat, a Városi gáz- és Villamosüzemek 1926. április 20-án. Az üzem magva az 1923-ban megváltozott energiatermelő gázgyár volt. A villamosági erőt szolgáltató villamosüzem — amely a nagyfeszültségű áramot termelő komló Állami Kőszénbánya Erdőműől távvezetéken kapta —, csatlakoztatott hozzá.

Az elektromos áramot a Duna-parton épült nagy áramátalakító állomáshoz vezették. A munkálatok utolsó akkordja a felépített távvezeték és csatlakoztatás felülvizsgálása volt. A mérések befejezése után lehetővé üzembehelyezni a 35 ezer volt feszültségű villamosenergia transzformálást.

A lakosság türelmetlenül várta a villanyvilágítást. Fogyasztói állásorban a külváros lakói jelentkeztek. Nem volt ez meglepő, mert minden jobb belvárosi házban volt már gázvezeték, és a gázfogyasztók eleinte tartózkodó álláspontot foglaltak el. Csak később változott meg ez a fel fogás. de a gázfogyasztás sem csökkent.

A komló árammal tüplált első lámpa 1927. február 5-én gyulladt ki a letranszformáló állomáson. A sikeres mérések után üzembe helyezték április 11-én a transzformáló állomást, majd 12-től fokozatosan a városi transzformátorokat is.

Megindult a villanyvilágítás 1927. február 13-án Baján. Februárban az első telepítés alkalmával 126 egész éjjeles, 92 fél éjjeles 40 wattos közvilágítási, 22 db 200 wattos, valamint 2 db 300 wattos díszvilágítási lámpa gyulladt ki az ut-

cákon, tereken. Egyheti próbüzemelés alatt gondok is jelentkeztek — időnként pl. megszakadt a nappali áramadás —, de fokozatosan bekapcsolták a fogyasztókat. Már az első 6 hónapban 8.250 lámpahelyi szereltek fel és 33 elektromos motort. A fogyasztók száma pedig napról napra nőtt, 1927 végén már 1.300 volt.

Közben Baranya, Tolna megyei községek és Kalocsa kért csatlakozást — majd kapott is —, Dél-Pest megye és nem utolsósorban Bács-Bodrog megye községeinek villamosítási ügye is fokozatosan a megvalósulás stádiumába lépett, így Baja közművei az idők folyamán nagy mértékű kiterjedő területen szolgáltatták áramot.

Továbbra is megmaradt a gázszolgáltatás, a gázgyár fejlesztése nem szünetelt, a gázfogyasztás növekedett. A közvilágítás Baján sokáig vegyes volt. PL 1937-ben 193 gázzal működő utcai lámpa (ebből 135 volt egész éjjeles), és 387 villamos közvilágítási lámpa (amelyből 229 egész éjjeles) világította meg a város közterületeit.

Nem tagadható, hogy kiléteződött a két energiahordozó versenybe, de aggodalomra nem volt ok, a városi tulajdonú városi Gáz- és Villamos Művek rentábilisan működött és fejlődött. Olcsó közvilágítási árammal és gázzal látta el a várost, nem terhelte a költségvetést, mert hasznos hajtó cég volt, jelentős jövedelmet biztosított Bajának is.

1949. január 31-én a bajai közüzem villamos tüzemét államosították. A gázgyár még megmaradt városi tulajdonban, de hamarosan egy kormányrendelet értel-

mében vállalatot formáltak a gázgyárból, később trösztösítették, stb. önállóságáig megszűnt.

Figyelmebe véve a legfontosabbnak vélt történések ez a 67 éve meglévő villamosenergia-szolgáltatás létrejöttének rövid története Baján, amelyet keletkezése óta folyamatosan egyre tökéletesebbé fejlesztettek. Szervezeti változások egész sora történt azzal, hogy az azonos szolgáltatásban, illetve termelésben működő vállalatokat — különböző elnevezésekkel — egyesítették, amelyek az országos energiarendszer egésze mechanizmusának szerves részei lettek. Megkímélem az olvasót attól, hogy ezekről részletesen írjak. Csak annyit említek meg, hogy a másodévi világháború alatt és után, egy ideig villanyáram nélkül maradtunk, de az újjépítés heroikus küzdelmeiben, a hálózatfejlesztésben (a nagyüzemekben, új városrészekben, tanyákon, stb.) a műszaki fejlesztésben nagy szerepe volt a mindenkori villanyáramot szolgáltató vállalatnak.

1951 júliusában hozták létre a szegedi székhelyű Dél-magyarországi Áramszolgáltató Vállalatot (DÉMÁSZ-0). Ezzel a Baján, a Deák Ferenc utcai, régi, volt Latinovits-féle házban székelő DÉMÁSZ Rt. Bajai Üzletigazgatósága jövrő ünnepli a dél-magyarországi villamosenergia-szolgáltatás századik évfordulóját.

Májusi lapszámunkban a bajai üzletigazgatóság vezetőjét kérdezzük az elektromos árammal összefüggő időszakos regionális kérdésekről.

Bánáti Tibor

Ártéri hangok

Tolcsy Béla zeneszerző-énekes is szerepelt azon a Gemenc-estén, amelyet a közelmúltban rendeztek a polgármesteri hivatal dísztermében. Ezen a beszégetős téli estén a diavetítés keretében csodálhattuk meg újra a táj természeti szépségeit, amelyeket Felső Barnabás, a Gemenc-könyv fotósa tárt elénk minden évszakra kiterjedően. Vidofelvetél örökölte a Türr István Múzeumban őrzött rönkszónak hasonmásának kifaragását és a parizsban sült kenyér elkészítést. Dr.Solyms Ede néprajzkutató, a múzeum nyugalmazott igazgatója józsefné anekdotázott egykori ártéri gyűjtőjairól.

Az est meglepetés-vendégeként Tolcsy Béla lépett a mintegy 60-70 fős vendégsereg elé és egy szál akusztikus

gitárral a kezében, énekelte fűröl, fűröl, vadvirágról, az élet csodájáról, beavatva a hallgatóságot a dalok megírásának, megszületésének titkáiba.

Rövid itt tartózkodásának másnapján Felső Barnabás természetvédelmi örökösét megemeli kirándulásra vett részt,

amelynek során kazettán rögzítette a téli-évi ártéri hangokat.

Tolcsy Béla közel 30 éves alkotói pályáján mindig is döntő szerepet játszott a népzene tanulmányozása, a népi kultúra és a természet szeretetéből való építkezés.

Schmidt Antal

Lovassági szablya restaurálása

A XIII. század elejéig kialakult abszolút monarchiák nagy létszámú hadseregeiket hódításokra, területszerzésekre használták fel. Így például az 1740-ben kitört örökösödési háborúban Poroszország igyekezett nagyhatalmi céljait megvalósítani Ausztriával szemben. A hosszú évekig tartó háborúk és az ott szerzett tapasztalatok az európai hadművészetet alapjaiban megváltoztatták. A fegyveremkek fejlődése, a csapatemkek kialakulása, az állandó hadseregek létrehozása mind több fegyverfajta megalkotásához vezetett.

A magyar huszárság hírneve — Ausztria oldalán — e háborúk kapcsán elterjedt egész Európában. Ekkor alakult ki a keleti és nyugati jégyeket ötvöző magyar szablya.

A nyugaton alkalmazott kardkosarat felváltotta a kézfej megvédése szolgáló markolatvédő pánt, pengéje széles, hajlított. E könnyűlovassági szablyák elterjedtek egész Európában, így számos nagyon hasonló is fellelhető. Például a porosz gárdaszablya, orosz huszárszablya, szász gyalogsági- és francia gránátoszablyák is nagyon hasonlatosak.

Észrevehető egyfajta törekvés a fegyverzet egységesítésére is, de ez a rendelet csak 1786-ban született meg.

A szabványosítás azt jelenti, hogy központi előírás alapján készülnek, megszabják méretüket, tömegüket, formájukat, anyagukat. Használatukat rendeltettségük szabályozzák, elnevezésük ezért rendszeresített vagy szabvány fegyver.

A restaurált kard Mária Terézia korában kialakult újfajta huszárfajta-típus, amelynél a markolat szerelése több nem vas, hanem öntött réz (az összes felszerelés sárgaréa). A pengéjük jelentősen megrövidesedett (4–6 cm), rajtuk maradtot dísz található. Eltérés a darabok közt díszítésben és hüvelyben mutatkozik. A bőrrel bevont fa hüvelyeket barokkos, kagylós, széles rézpántok díszítik. A széles pengék nyújtotta nagy felület lehetőséget adott nagyobb méretű ábrázolások és több soros jelmondatok bevésésére. A Madonnás pengén a következő felirat olvasható:

MARIA MATER PATRONA HUNGARIE SUB TUUM PRASIDUM CONFUGIO (Mária, Isten anyja, Magyarország védasszonya oltalmazd alá menekülőnk).

A szablyát tisztításához és az újra bőrrészhöz szét kellett szednem (a markolat öt, míg a hüvely hét részből áll). A cizellált fém részekbe helytelen tisztítás miatt vastag szennyezőréteg rakódott be. Ezt először vízes-mosószeres oldatban lemostam, majd RO-55-tel és puha rézkéfével tisztítottam. A hüvely fa részeit viasszal kentem át, a markolatot műanyaggal (epoxigyanta) erősítettem meg. A markolatot két szegecs és facsavar rögzítettem két szegcsonttal. A hüvelyen található két bőrcsikot szárazon, a markolat

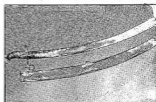
bőrborítását vízesen feszítettem a fára. A pengén található fekete és barna rozsdafoltokat sem vegyszerrel, sem mechanikusan nem sikerült teljesen eltávolítani, azonban a bevésés így is jól olvashatóvá vált. A markolatrészeket — hiányzó — darabjait rézzel, ragasztással egészítettem ki. A fa kezelése és az új bőr felvarrása után visszaszereltem a fémalkatrészeket. A kadról hiányzó markolatkegyelről nem lehetett megállapítani, hogy letört vagy eredetileg is e nélkül készült.

A magántulajdonban lévő kardot a közelmúltban megrendezett borlovag rend avatónneptésére restauráltam.

Kollár Gábor

Szétszedett állapotban

A szablya restaurálás után

Balanyi László köszöntője Miskolczy Ferenc 95. születésnapjára

Kedves Atyai Jó Barátom!
Békés, 1994. febr. 1.

Amikor 1992. ápr. 30-án a Tanítóképző Főiskolán rendezett „Iskolatörténeti dokumentumok” című kiállításom nyitó ünnepségén — melyet 93 évesen is személyes megjelenéssel üntettél ki — iniciálé-miniatúrát és a táblaszavarejjeidet ismeretlem, ezekkel a szablyák juttattam kifejezésre Irántad érzett hálmat és szeretetemet: Kíváncsi, amíg a Mindenható enged, marad továbbra is Baja város büszkesége és díszpolgára.

Örömmel értesültem, hogy Baja városa e nem mindennapi évforduló alkalmából munkáiód gyűjtőmennyiségét kiállításra ren-

dez. Leghőbb vágyam, hogy e kiállítás megnyitóján személyesen is jelen lehessék és köszönthessék.

Kíváncsi, hogy a bajai művész-körökben méltóképpen ünnepejének, mint a művészek szerény, alázatos szolgáját, aki nemzedékeket nevelt, tanítottál igazságra, szépségre és jószágra.

Alkalmom ez számomra arra is, hogy ismételtelen kifejezésre juttassam Irántad érzett hálmat és köszönetemet ünnepi segítségért, melyet a képzés-évek során nyújtottál.

Hálás szeretettel, tisztelettel és nagybecsűléssel

Balanyi Laci

A BAJAI FIÚ - DÍKOTTHIEN -
JAVODICA - GÁNDOR -
TERHESMETRAZI - KÖZÉNSÉK
1959-60. ÉV - TUDOMÁSAI

A magyar lakosság tájékoztatói lehetőségei a 2. hadsereg Don-menti harcainak idején

III. rész

A dráma kibontakozása

Január 12. Délelőtt 9 óra 45-kor háromnegyed óráig pergőtűzet kap a VII. hadtest. Megindul nyomában az orosz támadás. A megtámadott részek gyors összehámozása meglepetésként hat a hadsereg vezetőire. Délelőtt — 42 °C a hőmérséklet. A 4. gyalogezred megfutott (Lajtos), a IV. hadtest „csak egy helyi betöréssel” tartott (Gosztonyi) összetartás: „szinte pattanásig feszült idegekkel leszik a keleti frontról érkező híreket...”

okw jelentéséből: „A magyar csapatok a Don-mentén támadó ellenséget visszaverték és annak súlyos veszteségeket okoztak. „Egyéb: áttörték a szovjet frontot Toropceánál a németek... Észak-Kaukázusban, Szétlángiról és Don-vidéken visszavertek minden támadást. Nemzeti Újság: változatlan hevességgel folynak tovább a keleti csaták, a németek „véres veszteségeket” okoztak, a számbeli fölényben lévő, támadó ellenségnek. Versenylap: „Szombatn nyolc, vasárnap tíz verseny került lefutásra. Az első napon kétfő kivételével a közönség kedvencei sora vereségeket szenvedtek. Hírek rovat. Aladin első ideji feladata az Egyesített Nemzeti és Hazafi díj. Nemzeti Sport. III az NB I. tavaszi sorolsága. Az olasz játékos, hétfő kivételével minden nap edz. Homonnay Tamás az új rögdöröcsillag.

Január 13. A kora délelőtti órákban 10 km-es szélességben „teljesen áttörték” a IV. hadtest arcvonalát. Itt-ott visszazöttyölés tapasztalható (Gosztonyi).

Délutánra négy fontos támpont maradt még saját kézen. A felváltók a felváltandókkal sok helyen összekoveredtek. A hds. pks. megállapítja, hogy az áttörtés megtörtént, folytatását a rendelkezésre álló erőkkel megakadályozni nem lehetséges. Szándék: okvetlenül tartani a Potudán-vonalat. Joggal éreztek, hogy külsőből áll a magyar hadsereg két részre szakítása. (Lajtos) Nemzeti Újság. A magyar csapatok a Don mentén visszaverték a támadó ellenséget. A németek által 12-én kiadott hivatalos jelentés szerint: „A magyar csapatok a Don mentén támadó ellenséget visszaverték és annak súlyos veszteséget okoztak.” Népszava.

A 12-díki hallgatás után: magyar csapatok elhárító harcát a Donnál. „A Don

középső szakaszán — a magyar csapatok arcvonalával szemben — aránylagos nyugalom uralkodik.” A magyar honvédelmi miniszter vitte Berlinbe Göringnek, 50. születésnapja alkalmából a Magyar Érdemrendnek a Szent Koronával ékesített nagykeresztjét a hadiszalagon a kardokkal.

Január 14. A talán még tervszerűen végrehajtható visszavonulásra vonatkozó parancs kiadásától, eltérő motívumok által befolyásoltan tartózkodik mind a német (Weichs), mind a magyar (Jány) vezetés. A legrövidebb időn belül várható a III. hadtest leszakadása. Az esetleges visszavonulás területeként az Oszkol völgyéig veszik számításba. A csapatok erejükön felül teljesítettek. Eddig tartott a hadseregbe kiterjedő egységes vezetés lehetősége. (Lajtos) Végleg teret nyert a Voronyezi Front két hídfőből indított támadása. Weichs kész lett volna a 2. hads. veszélyeztetett részeit az Aidar folyóig visszaverni, Hitler nem. (Gosztonyi) Összetartás: elkecseregett harcokban meghíúsított a bolsevisták támogatása a magyar arcvonal egy szakasza ellen. A Fűhzer főhadiszállásáról jelentik a Német Távírtár Irodának: „A szovjet csapatok a magyar csapatok által megszállt arcvonal egyik szakaszán erős túlszűrésű előkészítés után támadásra indultak. A támadásokat elkecseregett harcokban a német csapatok közreműködésével visszaverték. Német és gyors magyar harcú repülőik nappali és éjszakai támadásokban megsemmisítő hatást értek el az ellenség kezzenlenti állásokban és menetszlopokban, Nemzeti Újság: „A magyar csapatok visszaverték a Szovjet erősebb támadását”. Népszava: „Visszavert támadás” a magyar csapatok frontszakaszán. A betörési helyeket elrekesztették. Versenylap: „A sikerült nap szenzációja Álom bombafarmója.” Nemzeti Sport: „Szombat és vasárnap lesz az 1943. évi országos gyorskorcsolyabajnokság.

Január 15. Iltthon, Nemzeti Sport: öklölvívő csapatbajnokság. Óriási izgalmak megérdemelt győzelem. BKE-BBTE 4:1. A mérkőzés vége majdnem botránnyá fulladt. Vadas Iván nyilatkozata az atlétikáról. A háborús ékezési korlátozások egyenesen előnyök a sportolók szempontjából. Versenylap: Hírek: Hetera kötelezve lesz az áprilisi handicapa. A Donnal. Reggel az elszakadt III. hadtest (Stomm vörny) a H.B. alárendelésébe került. Nem lehet kétséges, hogy az OKH parancsa — kitartás a

végéskig — egyenlő a pusztulással. A H.B. bűnbakot keres. A 2. hds. tervszerű visszavonása már „aligha” lehetséges. 16-án virradó éjjel Jány utasítja a VII. hadtest vezetését „szellemileg készüljenek fel a visszavonulásra.” (Lajtos) A 2. hads. arcvonala több helyen reménytelenül át volt szakítva. (Gosztonyi) A hazai sajtó: Népszava: A voronyezi szovjet támadás megtört a magyar és német csapatok ellenállásán — jelenti Berlin. A Szovjetnek csak egy helyen sikerült benyomulniuk a védelembe (de azonnal elrekesztették) és csaknem teljes egészében megsemmisítették (őket). Összetartás. A magyar csapatok elrekesztették és megsemmisítették az állásaikba betört bolsevistákat. Hadüldözői riport: Viharos Eszka a csendes Donnál címmel. A Das Reich c. lap betűverekcikkében Göbbels dr. a Totális háború címmel fejtekte ki gondolatát. Magyar Nemzet: Honvédeink állásai ellen megkísérelt támadások összeomlottak. A lap idéz Göbbels beszédéből. „Ez a háború számunkra harc életre-halálra. Nem hátrálhatunk többé csak előre mehetünk. Az ellenség totálisan meg akar semmisíteni bennünket”. T. J. hírmagyarázat. „A keleti arcvonalon továbbra is honvédeink állásai ellen megkísérelt szovjet támadások utánhatnak különböző érdeklődésünkre számot. A súlyos harcok szerdán sem szüneteltek, de a szovjet támadások szerencsére meghíúsultak... Egyes helyeken, vagy talán egy helyen a szovjet csapatok betörték ugyan, de ezt a helyet nyomban elrekesztették... A szerdai harcokból még további részleteket nem tudunk, de már az előző napi leírás is jelzi a harcok súlyosságát”. Berlin szerint „a szovjet hadvezetés félelmetes embertartálékokkal rendelkezik”. (25) Nemzeti Újság: „A magyar csapatok állásai ellen megkísérelt bolsevista támadások összeomlottak”.

Január 16. Semmi remény sincs a szovjet támadás elszigetelésére. Az olasz Alpesi hadtest, felsőbél parancs nélkül megkezdte a visszavonulást. A VII. hadtest vezetője hiába néri Jánytól a visszavonulási parancsot. A 2. hadtest több részre szakítva, vagy visszavonulóban. A helyzetet kilátástalannak ítélik (Gosztonyi). 9 óra 50-kor a 2. hadtest pks. javasolja a HB-nek az erők visszavételét, mielőtt teljesen felmorzsolódnának. A H.B. Crameréjt döntő eredményt vár. A magyar hadseregnek ki kell tartania. 12 órákor jelentés érkezik: a szom-

szédes olasz hadsereg — engedély nélkül — megkezdte a visszavonulást. A 2. hadsereg pks. számol azzal, hogy a csapatok és vonatok visszazönlése megkezdődött. Jány visszavonásra vonatkozó kérését a HB-nak — hivatkozva a Führerre — ismét visszautasítja (Lajtos). Népszava. A voronyezsi szovjet támadás megtört a magyar és német csapatok ellendlásán — jelenti Berlin. Csak egy helyen sikerült benyomulniuk a védelembe (de ezt azonnal elreztelték), s az ott lévő szovjet erőket „csaknem teljes egészben megsemmisítették”.

Nemzeti Újság. Nem csökkenő heves-séggel folynak a keleti súlyos védekező harcok. „Német katonai körökben — közli egy 15-én kelt berlini hírforrás — kiemelik a magyar csapatok hősiés közdelmét a Don arcvonalon.” Vélteményük szerint a harc itt kedvezően alakul. Összetartás. Az angol rádió hírforgatója szerint a szovjet offenzíva nemsokára megáll. Jelenleg a keleti arcvonal déli részén és a magyar hadállások egy szakasza előtt nem csökkenő heves-séggel tovább tartanak az elhárító harcok. Magyar Nemzet. A német katonai vézetés szerint a hadműveletek fluktuáló állapotban vannak. Nagy Vilmos honvédelmi miniszter hazakérezett Berlinből. T.J. hírforgatója. „A beérkezett hírekből nem tudjuk egészen pontosan megállapítani, vajon a harcok honvédek arcvonalra előtt elcsendesedtek-e. A német hadjelentés legutóbb már nem említi a magyar csapatokat... A részjelentések egybehangzóan kiemelik, hogy/csak egy helyen törték be és azt is elreztelték... Az egyik részjelentés szerint a harcok itt még tovább tartanak, ez a jelentés azonban látólag korábbi keltezésű. Mindenképpen megnyugtató az az ismételt híradás, hogy a szovjet két legújabb támadása (Lagoda ténál és Voronyezsnél)... nem volt olyan nagyerejű, mint a korábbi hatalmas támadások a Don középfolyásánál és Sztálingrad körüli. Teljesen nyugodtak csak akkor lehetünk, ha derék vítzék fiainkat újból itthon őrelhetjük keblünkre. — Csak elismeréssel adóhatunk a német hadjelentések komoly, nem kérdő hangjának... (hadvezetők) teljesen tudatában van a még reá váró súlyos feladatoknak.”

Január 17. Ithon. A kormányzó család és az ország köszönti Horthy Istvánkát, második születésnapján. A Film-Színház-Irodalom címlapjáról Fényes Alice, A hegyek lánya című új magyar film főszereplője tekint az olvasókra. Folynak a Minderley-ház asszonya próbái. Az én vidám oldalam rovatban Jávor Pál anekdotázik. A Valahol Európában sorozat szerzőjétől az Ipolit a chudozsnnyik (sic!) címet viselő epizód olvasható. A Nemzeti Sport beszámolt a német-magyar rendőrsztek

vívó csapatversenyéről, melyet a Műegyetem szűfőlétség megélt oszlopcarnokában rendeztek.” Társaság című lap Botskor Dixi, Bőro Magda és Megyery Sári írónők műveit ajánlja. — A Donnál. A kora hajnali órában jut el, Cramer közvetítésével a HB „állásfoglalása”: a kitartásra vonatkozó parancsot Jányék a helyzetnek megfelelően értelmezték. A 2. hadsereg parancsnoka „csak örök műlva szánta el magát” a visszavonulás elrendelésére (Gosztonyi). A HB „sugalmazását” a magyar vezetők úgy értelmezik, hogy őket akarják a németek parancsszegésre készíteni. A hajnali 2 óra 30-ak érkező „dodona!” jvaslatl nyomán kiadott visszavonulási parancs — a VII. hadtestnek és Cramernek (26). Summázat: január 16-17-én a 2. magyar honvédhadsereg már meg volt verve németestől, mindenestől. (Lajtos). A hazai sajtó. Nemzeti Újság. Délen a szovjet számbelileg fölényben lévő erőkket folytatta támadását. A VKF közli: „A bolsevista támadási kísérletek az elmúlt héten a magyar hadsereg arcvonalára is kiterjedtek. A minusz 20 fokos hidegben harcok elcsapottak sikerült a betörést leresztelni. Népszava. Hóvárharban, fagyban és jégesőben folynak a keleti front súlyos harcai. A magyar csapatok ellentámadással elreztelték Voronyezsnél a szovjet betörés helyét. Magyar Nemzet. Közli a 38. sz. magyar hadjelentés és annak „kiegészítését”. Ebben, mintegy magyarázkodásként szó van a 20 fokos hidegről, a „rendkívül sűrű, ködről, a szovjet harcoktól tömegeiről, a nagyszámú támadó harcokszírről, s a saját légiőrszervezésre kényserülésséről. „Mértékadó magyar és szövetséges katonai körökben — írja a lap teljes elismeréssel adóznak a harcban részt vevő magyar kőtelékek hősiességének, valamint tapratselt magatartásának.” T.J. kommentárja. „Megilletődéssel olvastuk a vezérek főnökének legutolsó jelentését... Nem is írhajtuk le, mit érzünk ezekben a pillanatokban...”

Minden lap közölte: a Főmőltóságú asszony védőnöksége alatt országos gyűjtés indul a honvédsádalok megsegítésére érdekében!

Január 18. A III. hadtest kivételével (Stomm vörngy) már nincsenek magyar egységek a Donnál (Gosztonyi). Reggel. A hadsereg pkg. Novjy Oszkolban. Hőmérséklet: -18 °C. A hadsereg felbomlásának képe: döbberetes (Lajtos). Ithon: Magyarország 1943. évi gyorskorcsolyázó bajnoka Hidvéghy, Ladányi és Pajor előtt. A 4x10 km-es sífutó bajnokságot a MAC nyerte.

Január 19. A hadsereg pks. közli a HB-vel: az általuk megadott feladatok nem tud a szétzilált hadsereg megfelelően. Visszazönlését „a legerélyesebb eszközökkel sem lehet megakadályozni.” (Lajtos) A hazai sajtó. Nemzeti Újság. Honvédeknek hősiésen küzdenek a túlerőben lévő ellenséggel a voronyezsi csatában. A 39. sz. hadjelentés szerint: „A 38. sz. jelentésben említett betörési helyeket az ellenség ember- és anyagerejének kiemeltlen bevetésével igyezkik kitárgítani. Csapataink a számszerő túlerővel szemben hősiésen küzdenek. Részen mozgó harcmódonkkal súlyos veszteségeket okozunk az ellenségnek. Saját veszteségeink szintén súlyosak. A harcok még tartanak. „A magyar honvéd vízfésze miatt vetettek be ilyen nagy erőket, feltűnően sok pőncélost és szabériő lövészeket. Összetartás. Honvédeknek súlyos, de sikeres harcot vívnak a bolsevisták két betörési pontján.” az ellenségnek nagy túlerővel megindított tömegfőmálási miatt saját veszteségeink (az eddigiekkel) súlyosabbak.” Az olasz és a bécsi lapok, de a németek is elismerően írnak a magyar hadseregéről (27) Magyar Nemzet. Kötelezen hozza a 39. sz. hadjelentést. T.J. magyarázata. „Súlyos két nap van mögöttünk... Az elmondottakból látjuk, hogy a honvéd arcvonal ellen megindult szovjet támadás nem mellékes jelentőségű, hanem szerves része a tovább délre folyó hadműveleteknek. Ezek kevés kivétellel ugyancsak súlyosak. „Itt olvasható egyedül(?) a VKF alábbi intézkedése: „A szabadságszónaton előállított torlóidás levezetése érdekében a 2. hadsereg alakulatából szabadságon lévő honvéd egységek... visszazállítása I. 18-tól 24-ig szintet... Elszállításuk előreláthatólag 25-én kezdődik. Versenylap. Munkariport: „Ljubljana még munka kell. Dikar már tud valamit... Thea a munkában egészen más lök, mint versenyen.”

JEGYZÉK

25. Összetartás 1934. I.141.p., Magyar Nemzet 1943. I.152.p.

26. „Egyrészt a fegyvertelenül visszazönlő fők az esetleges megtorlóskólól (tábori csendőrkök, felkoncolások), másrészt pedig attól, hogy ha megállítjuk őket, esetleg fegyvert adnak a kezükbe és újra harcba küldik őket.” Lajtos Á.: Im. 163-164 p.

27. 1943. I.193. I.19., Összetartás 1943. I.193.p.

A margaréta kivirágzik

II. rész

A korabeli magyar vezetőrétegeket bizonyos fásult önelhagyás, a közélet eseményekkel való számvetés elhárítása jellemezte. Ma már tudjuk, hogy Horthy és Kállay 1943-ban tettek kísérletet az angolszászokkal való kapcsolatfelvételre, azonban Szent-Györgyi Albert törökországi missziója gyakorlatilag teljes kudarcral zárult. A kutyaszorítóba került kormányzó azonban nem hagyott fel a kísérlettel, és közvetlenül a német megszállás előtt március 14-én, Csáktornya közelében ugrott le ejtőernyővel három amerikai tiszti, hogy a magyar kormány képviselőivel tárgyalásokat folytasson. A rezsim belső gyengeségét mutatja, hogy Horthy nem övezte a hozzá feltétlenül híj, megbízható emberek köre. A német felderítés a magyar kiránsi kísérlet minden előkészülettől értesített. Többek között ez az egyik oka annak, hogy a Margaréta fedőnevet teremt, melyet Magyarország megszállására előrelátóan kidolgoztak, előveszik a Wehrmacht páncélszerekrényéből. A másik indíték a kormányzó azzal számoltatta, hogy 1944 februárjában levélben kérte Hitlerrel az Oroszországhoz hasonló magyar hadosztályok hazaszállítását. A front közelébe a Kárpátokhoz és a csapatokat az Árpád-vonal védelmére kívánta beosztani.

A német szándékok érelődéséről a magyar hírszerzés időben tudomást szerzett. Kádár ezredes már 1943 októberében jelzést kap Lipcsey alezredestől, a pozsonyi követség katonai attaséjától. 1944 eljén pedig a szombathelyi hadtest felderítése jelenti, hogy Bécsújhely környékén több hadosztályt vontak össze, sőt még a határ közelében is gyanús telefonnéphízi munkák folynak. Kádár ezredes — a kémelhárítás főnöke — figyelmeztetését ezúttal nem süllyeszti ki, de mind a hadügyminiszter, mind Kállay igen lagymatagon reagálnak. Nyilvánvaló, hogy az ország sorsát eldöntő ügyről szó, ennek ellenére Csabay hadügyminiszter helyettesére bízta, hogy magyarizációt kérjen Fütterer német tábornoktól, és a miniszterelnök sem személyesen kéri meg az őt von Jagow követet. A nemzeti sorskérdést csak egy teljesen enerávit, pszuhálásra félt kormányzó veheti ennyire félvállról. A németek választukban Bécs térségben pihenteti hadosztályokról beszélnék, sőt némi sérültséggel kitudakolják meg: ugyan miténe forrásokból táplálkozik a magyar kormány rosszhiszemű feltételezése?

Hitler ezt követően invitálja személyes megbeszélésre Horthyt, a Salzburg melletti Klessheimbe. Az államfői találkozó javasolt időpontja március 18. A minisztertanács egy része, maga Kállay is óvja Horthyt a kelepcebe való becsúszástól. A kormányzó végül is az utazás mellett dönt. Bizik abban, hogy a hízd meg — cserézt meg stílusú tárgyalásokon elérhet valami eredményt. Ezáltal azonban alaposan elszámítja magát.

Az indulás időpontja rossz előrejeltezt éreztet Horthyban. Március 17-é péntek-re esik, és a kormányzó babonás ember. Még főtparancsnokként is betartotta az arany szabályt: ha indulnia kellett e buljós napon, kívarta, míg a hajóharang el nem kondította az éjelet. Kétségkívül, az erőviszonyok aligha teték lehetővé, hogy a Monarchia hajócsaja az I. világháborúban a sikerektől tarolja le az Adrián. A valamire való hadvezér azonban tudja, hogy a hadiszerecsere csak arra mosolygós rá, aki az alkalmas pillanattal megragadással nem késlekedik. Az ilyen pártialkális stílusban hadat viselő Horthy temengany még akkor sem emelkedik magyar Nelsonná, ha a szerecsere Abakir vagy Trafalgár lehetőségét kogyeskedik feltáplálni az Adria két hullámain. Izzadtak is eleget a hajdani Legfelsőbb Hadúr életrajzát az admirális katonai sikereinek feltáplálásán.

A Horthy-memóár e nehéz órákra vonatkozó oldalai tartalmaznak egy olyan részletet, mely jellemzően világítja meg a nagyúr félőkétségének korlátait. Mielőtt különvontatából kiszálnak, két ízben is magához veszi pisztolyát, ám ismétlenül visszateszi poggyszájába. Bár minden Hitlerhez belépő megmoztoznak, őt államfői méltósága mentesíti a megalázó aktustól. Mi lenne, ha — mérlegeli tenyérrel revolverrel a lehetőséget a kormányzó. Végül azzal hessenti el a gyilkos gondolatot, hogy az igazságtétel Isten kezében van.

Nincs szándékunk Horthy személyes bátorságát kétségbe vonni, a már nyolcvan éves szerző naivitása azonban azért meglepő, mert feltételezi, hogy az olvasó e legendát el is hiszi. Nem veszi észre, hogy történetnél mondjuk a lipcsei vendéglátóasztalából tokaji aszút és piros bort csapoló Faust históriája sokkal valószínűbb. Az epizód nem az előregedett agytekervények működésére, hanem az országállásnak arra a színvonalára jellemző, mely kormányzást két évtizeden át kísérte végig.

A Klessheimben lefolyt megbeszélés tartalmára vonatkozóan egyetlen forrás-

sunk Horthy visszaemlékezése. A csúcs-találkozó helységébe mindkét államfő kíséret nélkül érkezett. A kormányzó közlételesen beszélt németül, ezért feleslegessé vált Paul Schmidtnak, a Führer tolmácsának a jelenléte. Így Horthynak az az állítása, hogy Hider zavartan lett volna követelése előadása előtt, kritikával fogadandó. Azonban akárhogy is kezdődött a számunkra sorsdöntő beszélgetés, a száraz tények a következők voltak. A Vezér jelenítette, hogy Magyarország német csapatok szállják meg. Másrészt követelte, hogy Horthy az angolbarát, taktikázó Kállayt leváltva, a németeknek elfogadható miniszterelnökké bízzon meg a kormányalakítással. Hogy a magyar katonai ellenállásnak még a gondolatát is elfojtsa, közölte, hogy ennek megkísérlésekor a szlovák, horvát és román haderőt is ránk szabaddá. Ez ugyan blöff volt, mert Tisonak és Ante Pavelicnak volt elég baja odahaza, de a románok már hajtottak volna a jó szóra. Másrészt Hitler kiválóan ismerte Horthy pszichológiáját, és történelmi emlékeit. Az 1919-es román agresszió eseményén mélyen vésődött a kormányzó memóriájába. A trianoni Magyarország megfeszítése a megszálloktól, kormányzása valóban jelentős eredménye volt; érthető, hogy megrettent ennek a rablóbandának a visszatérésétől. Akkor már inkább a felfelvezett német megszállócsapatok, mint a magyarokat csúrtse. Miután Hider megtöri Horthy ellenállását, megegyeznek a kinevezendő magyar miniszterelnök személyében. Az új kormányhoz Sztójay Döme lesz.

Elvégeztetett. A német csapatok március 18-án este kilenckor már átlikik a határt. Jellemző az államgépezet akadokzására, hogy Kállay miniszterelnököt csak tízezer után ébresztik fel. A Gestapó főnöke az országba becsmpéztett ügybökői már 19-én hajnalban megjelennek a Sándor-palota előszobájában. Még csak a Kállaynál tartózkodó Bethlen gróf-ért jöttek. A miniszterelnök határozott fellépése elég a véretek elriasztására. Később visszatérnek ugyan, de hiába. Úgy látszik, mindenről a különben kiünnön tájékozott német hírszerzés sem tud. Így például a miniszterelnökséget a Várpalotával összekötő törökori alagútról, melyen át Bethlen, majd később Kállay is elmenekült.

A német benyomulás határozott katonai ellenállással sehol sem ütközött. Bár március 19-e után sok ember tartóztatnak le, csak egyetlen férfi akad, aki az erőszakra fegyverrel válaszol: Bajcsy-

Zsilinszky Endre, a náciellenes nemzeti mozgalom legmarkánsabb személyisége. Neve elképzelt helyen szerepel azon az előre elkészített listán, melyet a Gestapo Magyarországra becsempesztett ügynökei összedobáltak. A képviselő azonban pisztolylövésekkel akadályozza meg a katonák behyomulását. Okulva a sebesülésekből, az SS csak akkor indul végső rohamra, mikor Bajcsy-Zsilinszky lézere elfogy.

Hétfőn, március 20-án a III. Béla Gimnáziumban megtartották az órákat. A város utcáin ezekben a napokban rendszeres német erődemonstráció folyt. Valószínűleg nem lehetett nagy létszámú a megszálló helyőrség, viszont jelenlétét szemléltetendő, fél-láncfalpas páncélos járműveivel és teherautóival időnként végigdübörgött a városban. Figyelmemet elsősorban bizonyos technikai részletek ragadták meg. Például a libiai harcok filmhirdetéseiből ismert, motorkerékpár kormányú, hemyótalpas futóműben folytatódó sivatagi jármű. Továbbá emlékszem arra, hogy a Petőfi-szigeten landolt egy Gólya típusú futár-gép is. A FIESELER 156 típusjelű gépek fényképekről jól ismertek, és tudtuk, hogy ezen rövid kifutási távú repülőgépek menekítették el Skorzeny ejtőernyősei a Gran Sasso-ról kiszabadított Mussolinét. A járműveken merov tartásban ülő németek késéggel voltak valamelyes hatást a nézőközönségre, de ezt inkább nyomasztónak, mint féltelmesnek mondanám. Hogy benyomásom eléggé tökrözte az általános vélekedést, azt jelzi az a reagá-

láció kísérlet, melyre a gimnázium ifjúsága készült.

Körülbelül egy éve írt dr. Lovas György arról, hogy a diákok a németek bevonulását követő napokban tüntetés szerveztek. Ennek előkészületeiről — tekintve, hogy vonaton bejáró vidéki diák voltam — csak keveset tudok. Arra a délelőtti viszont, melyen az iskolaudvarban felsorakoztattott diákságnak megpróbálták a lelkére beszélni, teljes világossággal emlékszem. A ciszterci tanárok nyilván értesültek a terrortól, és e művelt és tífékozott papok nálunk sokkal többet tudtak a Wehrmacht viselt dolgairól. Okkal tartottak attól, hogy a lakosság ellenséges magatartásra a németek túlméretezett erővel válaszolhatnak. Erre már tucatnyi példa volt Európá nyugati felén is, és ezekről a nyelveket ismerő, nyugati rádióadásokat feltehetően hallgató szerkesztők tudhattak. Az intő szó nyomatékosabbá tételére dr. László Vince igazgató úr a-bajai helyőrség egy tisztjét kérte fel, hogy szóljon hozzájuk.

Ragyogó márciusi napfény sugárzója be az iskolaudvart. Arcra a tornaterem felé sorakoztattak bennünket. Az első sorban álltam, így jól megfigyelhettem az igazgató úr kísérletét arcvonalom elé lépő tisztet. A Horthy-hadsereg tisztjei nem mindig lehettek mesterei a szónak, a mi embertink azonban parancsnoka kiváló érzékeléssel választotta ki. Jó fellépésű, katonás mozgású, mokány magyar volt a tiszt. Ki is tudta aknázni a megjelenése keltette kedvező benyomást. Rövid beszédében nyoma sem volt a németek

íranti rokonszenvnek, és a diákok nemzeti érzelmét korántsem a fegyverbarátság szólamával kívánta leszerelni. A hiába kiontott vérre, az ifjú életék feláldozásának értelmetlenségére hivatkozott. Amennyiben emléim az osztályfőnökem által feloyaltott beszédjegyzetekre vonatkozóan pontosak, érveink racionalitásával győztek meg bennünket. A tüntetés ötlete a felsőbb osztályosok körében született, nyilván ek juttették el a gondolatot. Most félszáz év után próbálom meg rekonstruálni az elszálló perccel, melynek hangulatát az egyén még egyéjséges esetben is érzékelheti tévesen. Úgy gondolom azonban, hogy a négyezős diák nem megfontoltságnak álcázott meghunyászkodásból állt el a lobogó, szép, hősiesség színt akcióitól.

A tiszt elköszöntőtől, keményen ellépett az arcvonal előtt, és távozott. Odakint az utcán hemyótalp csattanó lánczemei csötrömpöltek. A jövőre vonatkozóan nem voltak derűs előérzeteink, de azt akkor egyikünk sem gondolta, hogy az egymást váltó megszállóhadseregek majd fél évszázadi vendégszéknek városunkban. Harmadannyi időt töltöttek a bicskai tájon, mint a török hódoltság történelmi léptékkel is mérhetően hosszú korszaka.

Azt csak évek múlva olvastam, hogy a magyar sorsot oly tragikusan determináló katonai akció megvalósítható változatát a Wehrmacht-keresztapák Margaréta I-nek nevezték el.

(dr. Dániel József)

Tolcsvay László: KAPCSOLJ ÁT!

Lehangráló zongorafutammal, fiatalokat megszégyenítő lendülettel indul az a zenei folyamlat, amely tíz vadonstíj szerzeményt sorakoztat fel Tolcsvay László új szólólemeznél. Még több mint fél éves kiadói kísérkedés — hiszen a kész és mesterszalagra felvett dalok 1993 márciusa óta vártak decemberi megjelenésükre — sem ártott az összedőlő zenei anyag frissességének. Tolcsvay László zene-szerzőnek és Müller Péter Szidián szövegíróknak sikerült legfigyelemreméltóbb, legjobb könnyűzenei lemezét megkomponálni!

Nem véletlenül hivatkozom mindjárt frásom elején az új lemez nyitó hangjaira, hiszen mindig ezek a kezdő hangsorok borbordoznak magukban a hallgatót, a befogadó megérintésének első lehetőségét, amin viszont sok minden múlik. Éppúgy,

mint azon, hogy hogyan érintjük meg hangszerünket. A zene milyensége ekkor már eldőlt. Tolcsvay László mindent nagyon jól tudja, ezért az alapoktól építkeznek és különös hangsúlyt kezel a nyitányokat, a bevezető hangsorokat.

Zeneszerzői-zenei pályafutása számos példát kínál a fentiek igazolására. A Fonográf együttesrel készült FG-4-es nagylemez Preludiuma a mesterszerek zajokat követően szimfonikus miniatűrök sorozatában villantja fel a későbbiekben kibontakozó zenei programot. De ugyanilyen műgonddal komponálta meg és hangszerelte nagyműfajátűmú darabjainak (Magyar Mise 1987, dr. Herz 1988, Mária evangéliuma 1991) nyitányait és bevezető hangsorait is. A Magyar Misa nyitányban a szinte egékbe hasító fúvós kórus orgonahanggal történő ellenpontozása

himnikus emelkedettségét érzékeltet. A Mária evangéliumát bevezető mélyzengésű zongorahangok szomorúságra hangolnak, methogy nemcsak király lakozik az ember fiában, hanem egy „jókora állat” is! Ugyanakkor valami hitetlen melegséget, jó érzést sugall a dr. Herz lehetetlenül indító motívuma, mintha csak valamilyen ós-szello fuvallata hozta volna létre és nem is emberből származna.

Ugyanígy erősen jelzőértékű ez a dinamikus zongorafutam az új lemez elején.

Tolcsvay László zeneszerzői és hangszerelési ötletei szinte kifogyhatatlanok, óriási beleérző képessége-képessége révén talán a legszelebbek skálán komponáló zeneszerzőnk és egyben egyike a legszebb dallamokat elővarázsoló komponistáinknak. Érdemes ezt külön is

megemlíteni, mert a legtöbb középkori pályatársáról (ideértve a külföldieket is) ez már mondható el, hiszen egyáltalán nem, vagy csak nagyon nehezen születnek náluk figyelemre méltó dallamok. Tolcsy László az alól kivétel. Talán nem túlzás, ha „Az első villamos”-t Paul Mc Carney világhíres „Yesterday” című lírai dalával állítom párhuzamba. Ugyancsak Fonográfus korszakából említjük meg a másik végétet is, a monoton dübörgő „Gépzés”-t. A fenti megállapítás alátámasztására különösen kézenfekvő a Magyar Műse sokrétű szerkesztvére és hangszerelési megoldásaira utalni, hiszen egymás mellett szól meg operanékes és népzénes, a csupa dinamit Vikidál és Demjén (aki ihletett pillanataiban szinte csökölözök a muzsikával), kortes ütős együttes és vándordalnok, nagykorús és dzsesszista... És akkor nem is említettük még meg a zseniális Nemzeti dalt, amely nemzeti ünnepekhez kötődően immár önaló életre kelt...

Tolcsy László közel 30 éves zeneszerzői, zenési és énekesi múlttal a háta mögött és 10 évvel első (és eddigi egyetlen) szóló lemeze megjelenése után jelentkezett az elmúlt év végén második szólótémével.

Talán meglepő, hogy a dalok szövegét ezúttal nem Bródy János írta, hanem

testvére, Tolcsy Béla.

Az új dalok szövegírójával Müller Péter Szájmival a közös munka azonban megemlégszen ükelteti, hiszen ezt megelőzően már a Mária evangéliumában is együtt dolgoztak. Amit viszont most alkotott a szerzőpáros, az mégis teljesen a felfedezés erejével hat. Müller versei a Tolcsy-daloknak az eddigiektől teljesen eltérő, új szövegkörnyezetet teremtenek. Szimbólumrendszere, képalpóitása többet érve és átfogó: kultúrterjedési utalásoktól (Babiloni csönd, Pomádé király, Az ártatlanok keresztoshadjárata, Karnevál), a hippi-korszak virág-macska-köb-barrikád motívumain keresztül ('68) a jelenkor direkt kritikájáig terjed (Angyal, Kapcsolj át!) szinte minden sora idezmoval! Tíz új dal, tíz gyűgyezme a magyar popkultúrának! Közülük az első sláger minden bizonnyal a '68 című dal lesz, amely egyben az összekötő láncszem az indulás időszakához, amikor a Tolcsy-írók még kívül-belül virágos hippi korszakukat éltek. Akusztikus gitár, fülbeeső dallam, mint akkor a szövegben, azonban már egy kis ömirónai is felfedezhető (Röhögünk volna, ha valaki mondja „Ez egyszer még legenda lesz!”)

Ugyancsak akusztikus gitár hangjaira indul a lemez legszemélyesebb ihletés

kompozíciója, a „Szóttas”. Két művész föltre szóló szép kapcsolatának dalbafoglalása („Beleszóttas a sorsod az életembe!”). E lírai kompozíciókkal szemben viszont kemény rockszerzeményekben fogalmazzódk meg a szerzők ítéletei korunk negatív jelenségeiről (TV és videovilág, reklám-örzások, az élet értelmetlen túljörgetése). Pedig hát „nem verseny az élet, hanem csodál!”

Nyugodt hangvételű, kiegyensúlyozott kompozíciókkal zárul a lemez, amelynek utolsó zenei hangjait (trombita, gitár) elnyeli a természet, jelen esetben a víz morájlása...

Tolcsy Lászlót kitűnő zenésztársak vették körül a stúdióban, koncerteken, azonban az elmúlt 9 és fél évben egyre ritkábban hallhattuk.

Ezen ritka jeles alkalmak egyike volt a március 15-én megrendezett Budapest Sportsarnokbeli koncert, amelyen a Magyar Műse követően sora felcsendültek a népszerű Tolcsy-dalok, a régi „Ne menj el”-tól a legújabb „'68”-ig, amelyet ezen az estén öten énekeltek közösen: Koncz Zsuzsa, Bródy János, Müller Péter és természetesen a Tolcsy-testvérek. És milyen szépen szólt ez az öt különböző hang együtt!

Dusán Zoránról

Az elmúlt 30 év dalainak összefoglalása, áttekintése és újra feldolgozása jegyében 1993 őszén egyértelműen Zoráné volt a honi könnyűzenében. A magyar művészeti életben ritkán tapasztalható profi módon szerveződött meg ez a jubileumi rendezvénysorozat, amelynek főbb állomásai a következők voltak: lemezfelvételt is szolgáló koncertek a Pesti Vignádó intim hangulatú kamaratermében, majd telt házas országjáró turné (Bajára is is eljött) kitűnő stúdiózenészekkel és végül zárófellépés a Budapesti Sportsarnokban, ahol ugyancsak zsúfolásig megtelt a nézőtér. Eközben elkészült a műsoros kazetta, a CD (két verzióban: egy szimpá-válogatás és egy dalok, a teljes koncertanyag) és az ugyancsak hi-fi minőségű sztereó videokazetta.

A „Zorán-ajándékcsomag” egy könyv megjelenésével lett teljes az elmúlt

év végén. A kötetben Koncz István meséli el a történetet a gyermekkorától napjainkig. Az elmondottakat újságkivágások és levélmásolatok dokumentálják és természetesen nagyon sok fénykép a sajtóból és a családi fotóalbumból. Sok népszerű és közkezdelt Zorán-dal kottája és szövege is megtalálható a könyvben. Zalainy Sarolta kérdéseire a művészvilág jeles személyiségei adnak őszinte és hiteles választ Zoránról. Közülük a legjelentesebb vélemény minden bizonnyal a „tesóé”, Dusáné. Ő eképpen szól Zoránról:

„A grundon bevesz a csapatba. Használhatom a közös biciklinket. Pedig erősebb nálam (szertornára jár). Később Simon, a gimnázium igazgatója, példaként állítja elém. „És még zenél is!”

Aztán ugyanez a Simon engem ki akar rúgni, mert zenélek is. A kórházban meglátogat. A barátját is hozza.

Zorán jó srác.

Anyák és lányok pálás szemmel pilognak az Erkel nézőtérén.

P. Erika móhási óvónő lerajzolja. Zsabós ingben áll a Fehér Székán és azt kérdezi: „Mi fáj?”

Zorán romantikus táncdalfesztivál-sztár.

Az ORI-ban Keszler igazgató, a tévében Bánki szerkesztő, a rádió, a sajtó, a film kultúrelőlései mind szeretik, mert kultúrát. A hosszúhajú fiatalok is szeretik, mert hosszúhajú.

Zorán tudatos zikercsínáló.

A zenekari próbákban ő a Főnök. Pedig Bokány, Brunner, Frenreisz, Schöck és Fogarasi is igyekezik. A zenekar fel akar osztani. De hol van még egy Zorán?

Zorán erőszakos, egocentrikus. Zorán vesztregényiség.

A rádió 8-as stúdiójában olvassa a következő dal szövegét. Beleek a második sorba. A kedvenc sorom (természetesen). Kér, hogy magyarulzzam el. Szöveget soha nem magyarulzok. Írok egy másikat. Nem akarja, bemegy a mikrofonhoz és elnéki. Mintha neki is ez lenne a kedvenc sora. Mintha ő találta volna ki.

Zorán a másságra fogékony, érzékeny érelméiségi.

Milyen ember? Nem tudom. Mert a testvérem? Sőt, a bátyám. Pedig jó lenne, ha tudnám, milyen. Könnyebben tudnék neki írni”.

Összeállította: Schmidt Ania

Médiatár

Pillantsunk be az Eötvös József Tanfőképző Főiskola könyv- és médiatárába!

Az intézet alapításával egy időben, tehát az 1870-es évben létrehozták az intézeti tanári- és ifjúsági könyvtárat is. Az első számszerű adatunk a régi könyvtár állományáról 1881-ből van, mely szerint 944 kötet alkotja a tanári könyvtárat.

A növénydeceknak az olvasmányokkal való ellátását akkoriban az önképzőkör, azon belül az „olvasókör” végezte el, igen szerzősen.

1994-ben a főiskola könyvtárának az állománya kb. 150.000 db, könyv és egyéb dokumentumok. A nemzetiségi és idegennyelvi médiatár anyaga kb. 27.000 db; az időszakos kiadványaink is számosak: 243 db magyar nyelvű és 14 db idegennyelvű (napilap, hetilap, havilap).

A nem hagyományos dokumentumok széles választékát biztosítjuk. Lemez 984 db, videokazetta 150 db, hangkazetta 69 db, szakdolgozat 5.025 db, oktatói pályamunkák, képanyag, diafilm, játék, fólia szinesíti a skálát.

A médiatárban nyolc nyelven szerepelnek dokumentumok, és igen jelentős a folyóirat állomány is.

A főiskolai könyvtár jellege szerint korlátozottan nyilvános könyvtár. Könyvtári és szakirodalmi tájékoztatási szolgáltatásokat elsősorban a főiskola oktatóinak, hallgatóinak és dolgozóinak nyújt; másodsorban a város és a környék pedagógusainak, nyelvatanárainak, a főiskola volt hallgatóinak.

A nemzetiségi és idegennyelvi médiatár működésének a célja a hallgatók egyéni tanulásának, önálló felkészülésének, az oktatók kutatómunkájának, a korszerű nyelvtanítás minél magasabb szintű megvalósításának a biztosítása.

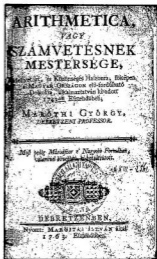
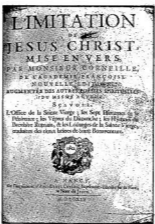
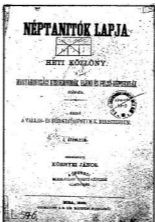
Könyvtárunk tevékenységével támogatja az intézményben folyó oktató-nevelő, kutató és közművelődési munkát.

A főiskolai könyvtár elsősorban felhasználója, közvetítője a nemzetközi az országos és regionális könyvtári szolgáltatásoknak, az intézményben folyó képzés szakirányának megfele-

lően pedagógiai szakkönyvtárként működik.

Különgyjteményeink közül említést érdemelnek a műzeális értékű könyveink, időszakos kiadványaink.

A Néptantók Lapja 1868-tól jelent meg. Nálunk a legelsőől kezdve mind-egyik száma megtalálható.

Igen nagy értékű kiadványunk az Aritmetika, vagy számvetésnek mestersége 2. kiadása kiadása 1763. évtől, Maróthi György debreceni professzor kiadásában.

Több példányban megvannak Financzy Ernő neveléstörténeti művei, ma is használják a Beóthy Zsolt szerkesztette Művészetek történetét, az irodalomtudomány, nyelvészet területén jelentős, jól használható Szinyei: Magyar írók élete

és munkái, Balassa: A magyar nyelvjárás, Hóman — Szekfi: Magyar története, az Osztrák-Magyar Monarchia frásban és képm. Fejstler: Geschichte von Ungarn, a Révai Nagylexikon, Nagy László pszichológiai művei eredeti kiadásban, stb.

Sorolhatnám az értékeiből értékebb kiadványokat, mert a múzeális anyagunk szinte kimeríthetetlen kincsességéből a kutatóknak és értékes emléke az iskola múltjának.

Ha mai beszerzéseinket nézzük, közülük is említhetünk értékes könyveket pl. A Grimm féle értelmező szótár, amely 33 kötetes, a Britannica Enciklopédiát (32+1 kötetes), a 16 kötetes Gyermekenciklopédiát angol nyelven, a The Oxford English Dictionary 20 kötetben, a Magyar Larousse Enciklopédiák szótárát, a Cambridge enciklopédiát magyar nyelven stb.

Könyvtárunk a teljesség igényével gyűjti a magyar oktatáspolitikai, neveléstudományi, neveléstörténeti, nevelés-és ifjúságszociológiai dokumentumokat, áttekinthető ad a főiskolán oktatót és kutatót valamennyi tudományág korszerű ismeretanyagáról.

Szolgáltatásaink:

- Dokumentum- és információ szolgáltatás
- Tanulmányozási program floppy lemezen
- Irodalomtudományi analitikus bibliográfia 1994-től floppy lemezen
- Könyvtárközi kölcsönzés
- OPKM témáigyelel szolgáltatásaink közvetítése
- A kézikönyvtári állomány helyben olvasása
- Másolatok készítése könyvtári anyagból (A4 — 4-Ft, A/3-6-Ft)
- Fordítószoftvert szerb nyelven
- Eszközök, berendezések használata (relaxomat készülék, videorekorder)
- Szeretettel várunk minden kedves olvasót, érdeklődőt a főiskola könyvtárában.

Majorné Bodor Iлона

Nyitva tartás

működés

K, K, Cs, 8-12 és 13-16-ig

Sz. 10-12 és 13-18-ig

P. 8-12 és 13-12 14-ig

Központi könyvtár

H, K, Sz, Cs, 1/2 9-1/2 12/12 és 13-16-ig

P. 1/2 9-14-ig

(Nyáron 2 hónapot zárva tartunk az állományellenőrzés miatt.)

Emlékezés

AMLER
ANTALRA

a bajai tanítóképezde
kir. c. főigazgatójára

Amler Antal 1915. okt. 19-ától a bajai Magyar Királyi Áll. Elemi Népisikola Tanítóképző-Intézet főigazgatója volt.

Bellocsis Bálint igazgatótól vette át a bajai tanítóképző intézet vezetését. 12 évig állt az intézet élén. Előtte közli csak Barcs Samu és Scherer Sándor vezetésével ennél hosszabb időt át az intézet ügyeit. A képzede életének válságos éveit tűzödnék ehhez a korszakhoz. Jelentős volt munkássága, hiszen a pusztulásra kárhoztatott nagy múltú délvédeli magyar tanítóképzést mentette meg, és így 1921-ben a bajai állami tanítóképezdének új korszaka kezdődhetett.

Szepsésvármegyében Szolnokon született 1868. január 31-én. Középisikolai tanulmányait a rozsnóci premonstré és a patinás múltú iglii gimnáziumban végezte. 1882-ben az iglii állami tanítóképző intézetbe iratkozott be, s itt szerzett diplomát. 1886-87-ben Nagyrőcei volt zenetanár. Innét Alsómecenzérfé ment elemi iskolai tanítóknak 1887-től 89-ig. 1890-ben az iglii elemi iskola tanítója némi választották meg, s itt tanított 1895-ig. Ez idő alatt magánúton a budapesti polgári iskolai tanárképzőben megszerezte a polgári iskolai, majd pedig a tanítóképzőintézeti zenetanári oklevelet. 1895-ben az iglii állami tanítóképző tanárává nevezték ki. Az iglii m. kir. állami tanítóképzőben dolgozott segédtanárként 1895-től 1902-ig, majd 1902-től 1906-ig pedig rendes tanárként. Munkájával példaképe lett az idegen

nyelvű, de egyébként magyar lelki szerepi cipiszer tanítványainak.

1906-ban helyezték át a bajai állami tanítóképző intézetbe. 10 éven át volt tanára és 12 évig igazgatója ennek az intézménynek. Sokoldalú tanári működést fejtett ki, mert rendes tanárúgyain kívül tanította a szervezettan, alkotmánytan, magyar irodalmat, szljódt, német nyelvet, s különös kedvelé vezette az intézeti énekkarokat.

Bellocsis Bálint igazgató halála után 1915-ben helyettes igazgató, majd 1916-tól 1928 január 1-jég, nyugalmoba vonulással az intézet igazgatója volt.

Megmentője lett a bajai tanítóképző intézetnek. Vezeté, irányította a preparandiumot, s nagy küzdelme árán biztosította az intézet fennmaradását. Az intézet igazgatását a háborús években vette át, amikor az intézet tanítványai, tanárai jórésben harctérben voltak, az intézet pedig hadiképzés célját szolgálta. Sok utánjáróval tudta csak elérni, hogy az intézet ifjúsága, mint megfűrt vendég, otthon találjon saját házában. Fia, ifj. Amler Antal, a kassai 9. honvéd gy. e. hadnagya 1915-ben elhunyt az orosz harctérben. Eláratra gyermekét. Utána nemcsak az elvált életjét adott magáról egyik szibériai hadifogoly táborból. A szülőik öröme nem tartott sokáig. Néhány hónap múlva távirat adta tudtára, hogy fia a fogycsípben meghalt. Kétser síratta el gyermekét.

A három év minden egyes napja küzdelem volt a fennmaradásért. Akkor is fenntartotta az intézetet, amikor annak szemnyí kiadásaira és a tanulók ellátására a magyar államtól nem kaphatott segítséget. Nagy fáradozással gondoskodott arról, hogy a tandarutestület megélhesse s az intézet fenntartási költségei biztosítva legyenek, ha még szűkösen is.

Azoknak a bácskai leánynevelőeknek is biztosította a továbbtanulás lehetőségét, akik sem a megszűntetett szabadkai áll. tanítóképezdében, sem a demarkációs vonal miatt a kalocsai tanítóképezdében nem folytathatták tanulmányaikat. Az ő idejében terjesztették ki az intézet eddigi négy évfolyamát öt évfolyamra.

Megszervezte a kath. Népszövetség bajai csoportját, amelynek elnökövé választották, évekig elnökö volt Baja város legnagyobb tégas egyesületének, a Bajai Polgári Olvasó Egyesületnek, két évtizedig választott tagja volt a közgazdasági bizottságnak.

A nemzetgyűlési, ill. országgyűlési képviselőválasztásoknak 1921 óta választási elnöke volt, s a minőségben adta át Baja, város mandátumát dr. Hegymegi Kiss Györgynek, báró Less Vilmosnak és két ízben dr. Walkó Lajos miniszternek.

Nyugalomba vonulása alkalmából a kormányzó érdemei elismeréséül főigazgató címmel tüntette ki a köznevelési szolgálatában eltöltött 42 évi nagyszerű munkájáért. Az intézet növendékei s tanárai nagy ünnepség keretében 1928 február 18-án búcsúzták tőle.

Majorné Bodor Iлона
könyvtárvezető

Az Eötvös Művelődési Egyesület

Az egyesület 1991. november 26-án 131 fővel tartotta alakuló közgyűlését. Ez a létszám néhány hét leforgása alatt 268 főre emelkedett.

Napjainkban taglétszámunk 520 fő körül mozog.

A művelődési egyesület megalakítását az alábbiak motiválták:

– A régi szervezeti keretek, anyagi feltételek nem biztosítottak elég mozgásteret a sokszínű szabadidős művelődési tevékenységre.

– Az egyesület létre hívásával Baja város és környéke polgárainak is választási lehetősége kínálkozik különböző programokban.

– Az egyesület nyitott szervezeti forma. Tagja lehet mindenki, aki az Alapszabályban rögzítetteket elfogadja.

– A legfontosabb talán az, hogy programjainkkal hozzájáruljunk a műveltség, érzelmi gazdagabb tanításig formáláshoz.

Munkánkat az Eötvös József Tanítóképző Főiskola támogatja azzal, hogy rendezvényeink megtartásához biztosítja számunkra, az intézmény helyiségeit, szükség esetén felszerelési tárgyait. Tekintettel arra, hogy az egyesület önálló jogi személy, kapcsolatunkat együttműködési megállapodás szabályozza.

Arra törekszünk, hogy a város valamennyi közművelődési intézményével jó kapcsolatokat alakítsunk ki. A legszorosabb munkakapcsolat a Pro Musica Egyesülettel és a József Attila Művelődési Házal alakult ki.

Egyesületünk komolyzenei, könnyűzenei koncerteket, színházi, előadói esteket rendez, ifjúsági klubot üzemeltet, filmklubot, video-filmklubot, társastáncklubot fotóklubot működtet. Havi rendszerességgel dolgozik a „Fonóház”, ahol különböző technikákkal, természetes anyagokból ajándék- és dísz tárgyakat készítenek az érdeklődők.

Támogatjuk a tagság szervezésében a pécsi, budapesti színház- és koncertlátogatásokat. Éves rendezvényeinken hozzávetőlegesen 8 – 10.000 fő fordul meg.

Munkánkat a Bácska Takarékszövetkezet (Bácsalmás) a MOFÜKER (Baja), a BÉFA Bajai Gyára és a Bajai Építőipari RT anyagilag támogatja. Programjaink megvalósításához pályázatokon is sikerült – több alkalommal – támogatást szereznünk.

Antal István

TK-s hírek

– Március 3-án a Baráti Kőr meghozását tartott.

A II. világháborús áldozatok listájának áttekintése, az emléktáblával és az avatással kapcsolatos kérdések szerepeltek a napirenden.

– Befutottak a jelentkezések. Az érdeklődés intézményünk iránt az évek óta megszokotti 1,5 – 2-szerese. 3 éves tanítói szakra 215, 4 évesre 116, óvodapedagógus szakra 55 jelölt pályázik. A kiegészítő és átképzés jelentkezők (már legalább egy diplomával rendelkezők) száma: 124 fő, és 30-an jelentkeztek a 3 éves óvodapedagógus levelező képzésre olyanok, akik óvodai szakközépiskolai végzettséggel dolgoznak övönként.

Érdeklődés mutatkozik a rövidesen induló hitoktató- illetve kintorképzés iránt is. (11 jelentkező)

– 1994. március 9-én két fontos rendezvény zajlott a főiskolán. A tanítási versenyen a végzős tanítójelöltek mutat-

ták meg felkészültségüket. A nagy számú résztvevő (66 fő) összeljesítménye dicsegetés 47-en teljesítették jeles szinten a zárótanfolyam követelményeit.

Az egyes tárgyak győztesei: Anyanyelv: Lovász Noémi Környezetismeret: Vándor Andrea Matematika: Bitóné Bujdosó Gabriella Ének-zene: Simon Dóra Testnevelés: Garami Enikő

– 1994. március 24-én Baján zajlott a megyei főiskolás bajnokság néhány sportágban. Valamennyi megyei felsőoktatási intézmény képviseltette magát. Hallgatónk jól szerepeltek.

Kosárlabdában mind a női mind a férfi csapat első lett. Röplabdában és kézilabdában lányaink egyaránt 2. helyezést szereztek.

Úszásban is van 1. helyezésünk: Horvát Mariann 50 m-es női mellúszásban nyert. Ugyanő második helyezést ért el 50 m-es gyorsúszásban.

4x50-es női váltóban a Kertészeti Főiskola (Kecskemét) mögött 2. lett.

Rajz: Manga Anett

Technika: Firtos Gréti Enikő

– A hagyományos mesemondó versenyt Tokay Ágnes I. évfolyamos hallgató nyerte, a 2. helyet Szikinger Etelka I. évfolyamos, a 3.-at Bereti Andrea I. évfolyamos övönjelölt szerezte meg.

30 éve működik Baján a Vízminőségvizsgáló laboratórium

1. kép: A laboratórium mostani épülete

1984 őszén készült el az új Péter-Pál utcai épület, amely jelenleg az Alsó-Duna-Vízgyi Környezetvédelmi Felügyelőség mérőközpontjaként már nem csak vízminőségi adatokat gyűjt, hanem tevékenysége kiterjed talaj- és légszennyezés, valamint zajszint mérésére is. (A laboratórium történetéről bővebbet a Bajai Honpolgár 1992. márciusi számában olvashatnak.)

2. kép: A régi labor (1964 - 1984)

1964 április végén költözött a vízminőségvizsgáló laboratórium Kalocsáról Bajára. Több, mint 20 éven át a vízgyi igazgatóság Nagypandárszigeten lévő szertártelepén működött.

Két német népi ballada

A hazai németek kulturális kincsei között az irodalom és a költészet minden műfaja megtalálható. Még a népi ballada is annak minden lényeges vonásával. Ezek is szájhagyomány útján terjedtek el.

(A magyar szabad fordítás prózának tekinthető.)

Es wollt ein Schäfer

*Ich bin in einem Baum versteckt,
Mit laub und Gras drauf zugedeckt.
Kommt her, nehmt mich an meiner Hand,
Und führt mich in mein Heimatland*

*Da wird eine kleine Hochzeit sein,
Die Braut wird meine Mutter sein.
Guten Tag! Guten Tag! Ihr hochzeitsgäst!
Wenn gleich die Braut meine Mutter ist.*

*Wie kann ich deine Mutter sein,
Da ich ein grasgrünes Kränzlein trag'?
Du kannst es tragen grün oder rot,
Du hast drei Kinder, und zwei sind tot.*

*Das erschte hast ins Meer geworfen,
Das zweite hast in Mist verborgen,
Und mich hast du s in Wald geschleppt,
Mit Laub und Gras drauf zugedeckt.*

*Und wenn ja das die Wahrheit ist,
So sollt mich gleich der Teffel hol'n!
Er nahm s ja ihr schneeweiße Hand,
Und flog mit ihr durch die weiße Wand.*

*(Egy juhász kihajtani akart,
Egy kisgyermek kiáltását hallja,
Ei gyermek, ei gyermek, hol vagy?!
Hallom a sírásod, de nem tudom, hol*

*Egy faoduba dugtad,
Lombbal és fűvel betakartad,
Ide gyertek, fogjátok meg a kezem,
És vezessetek a szállóföldemre.*

Es wollt' ein Schäfer hi - nau - sa treiben,
Er hört ein klei - nes Kind - lein schrei'n,
"Du Kind, ei Kind, wo stik - keest du?!"
Ich hör' dich schrei-en, und weisse nicht wo."

*On egy kis esküvőt tartanak,
Anyám lesz a menyasszony.
Jó napot! Jó napot, ti esküvői vendégek!
Ha anyám is a menyasszony.*

*Hogy lennék az anyád,
Hisz fűzöld koszorút hordok.
Hordhatrsz zöldet vagy pirosat,
Három gyermeked volt és kettő halott.*

*Az első a tengerbe dobtad,
A másikat az avarba rejtetted,
Engem az erdőbe hurcoltál
És lombbal és fűvel betakartál.*

*És ha ez az igazság,
Akkor engem az ördög vigyen el!
Astán megfogta hófehér kezét
És elrepült vele a fehér falon át.*

Çung Barbaránál (57) és Emmer Évá-nál (67) jegyeztem fel Bárban, 1983 májusában.)

Es kloppt so greilich an der Tier

*Es kloppt so greilich an der Tier,
Ei Weib, geh schau, wer ist davir,
Es ist vielleicht ein armer Mann,
Der nargens Herberg finden kann.*

*Das gute Weib, sie eilet gleich,
Sie macht die Tier auf Streich, auf*

*Streich,
Sie öffnet sich, oh Jesu Gott!
Der Schmeid eintritt, sticht sie tot.*

*Sie morden auch den Herrn und Frau,
Sie morden auch den Knecht und Madt,
Sie rauben aus bis am hellen Tag,
Nur ein einziges Kind, das nimmt die Flucht.*

*In einem Hundstall Rettung sucht,
Und der helle Tag an dem Himmel steht,
Und das Kind ins Dorf zum Richter geht,
Mit Zittern, Weinen gins es hin.*

*Oh lieber Mann, geht nur mit mir,
Bei uns war greiliches Geschrei,
Der Schmeid von Dorf war a derbei.
Der Richter nimmt Soldaten mit.*

*Er geht so gleich ins Haus zum Schmied.
Er ist nicht hier, er ist verreit.
So wie im ganzen Haus heisst.
Zuletzt stand unter dem Tor ein Kind.*

*So froh und freitlich die Kinder sind.
Oh liebetes Kind, was machst du da?
So sag mir gleich, wo ist dein gut Vadr?
In Keller 'drin, spricht darauf das Kind.*

*Ger viel Männer bei ihm sind,
Sie zählen Geld und wiegen Gold.
So lässt nur zu, wie s Silber rollt,
Ihr Schicksal schnell und grech
schon kommt:*

*Der Richter sie ergreifen lässt,
Er setzt sie alle kattenfest,
Sie sind so schlecht auf dieser Welt,
Zum Hängensod ihr Urteil fällt.*

*(Féltelmetesen verik az ajtót,
Ej asszony, nézd már meg, ki van
kinn,
Talán egy szegény vándor,
Aki szállást sehol sem talál.*

*A jó asszony azonnal siet,
Tágra nyitja ki az ajtót,
Méglik a szolgát és a cséjét is,
A házat reggelre kirabolják.
Csak egy kisgyermek menekül meg.*

*Méglik a férjét, s feleségét,
És a világot nap már az égen áll,
A gyermek remegve, sírva
A faluba a bíróhoz megy.*

*Egy kutyáolban talán menédéket,
És a világot nap már az égen áll,
A gyermek remegve, sírva
A faluba a bíróhoz megy.*

*Oh, jó uram, jöjjön velem,
Nálunk szörnyű kiadódás volt,
A falu kovácsa is velük volt.
A bíró katonákkal megy.*

*Rögön a kovács házába megy.
Nincs lithon, elutazott.
Így tudja mindenki a házbán.
Végül is a kapunál egy gyermek áll.*

*Olyan boldogan és kedvesen, mint a
lőbbi gyermek.
Ó, kedves gyermek, mit csinálsz in?
Madd már meg, hol a jó apád?
On lenn a pincében feleli a gyermek.*

*Sok ember van nála,
Olvasdák a pénzt és mérk az aranyat.
Csak hagyjákot, csempjen az ezüst,
Sorsuk gyorsan és igazságosan kőbe-
leg:*

*A bíró elfogatja őket,
Mindegyiket bilincshe verette,
Gonoszok ezek a földön,
Íléletük az akasztófa.*

(1983. szeptemberében Bárban, Em-
mert Évánál (67) gyűjtöttem.)

Schwalm

Búcsú Szegő Lászlónétól Szendi Pannikától

1929. május -
1994. márc. 2.

Virágba borult ravatalodhoz sok százan jöttünk el, hogy e Rókus-temető meghitt csendjében, utolsó utadon elköszérjünk.

Szűsziorfó, elnémitő érzés Osztfly-társaid nevében búcsúzni Tőled, akivel 1944-től, — 50 éven át — együtt tanultunk, tanítottunk, ózintre barátság köti össze bennünket. Az Ötvenkénti találkozókát mindig együtt rendeztük: az utolsót az elmúlt nyáron, innáír kilencdeszer.

Tudomásul kell vennünk a megváltoztatlan: nem látunk többé, nem találkozzunk. Megszűnt dobogni elfáradt szíved, amely mindig az ifjúságeri, a jobbert, az emberibbert kitűzött.

Pannika! — most, hogy elmentél, magaddal vitted életünknek egy-egy korszáddal: a távozósoddal a mi életünk is elhalványult, üresebb lett. Döbbsent a csend körülötted. Görcsösen éreztük a jelenlétedet, és siratjuk a távozásod.

Ha mindazok itt lehetnének, akik ismertek, szerettek és tiszteltek, szűk lenne ez a temető. A pályatársak, a tanítványok, a tisztelő jóbarátok ezreit nem tudn befogadni!

Mindannyiunk szívében úgy élsz, hogy senkivel össze nem téveszthető egyéniség voltál! Egy vívódó ember, krisztálytisza gondolatokkal, erős érzelmekkel. Példát mutatál emberszerzetből, rendkívüli munkabírásból. Egy életen át dolgoztál a lélek és értelem nevelékjéért. Éltil szép gondolatokkal, mélyen embersegesen mindenkihez. A matematika ügyéért odaottad fiatalosod, éjszakáidnak nyugalmát. Megszállottan tanítottál, mágnésként vonzottad tanítványaidat. Abban vizsgáztál kitűnőre, hogy jeles tanítványokat hagyttál magad után. Nem könnyű a sikere annak, aki magasra emeltele a mércét. De jutalmad a jól végzett munka öröme volt. A tanítás balzsam volt az élettedben. Küldötésedet teljesítetted, ennél többet ember nem tehet!

De bármelyik szerepedre emlékszem: hűséges híves voltál, szeretet osztálytárs, jó kolléga. A hűség: alapvető értékek számított nálad: hűség a hivatáshoz, az első szerelemhez, a házassághoz...

Igen! Ilyen voltál: embernek is kitűnő!

Sajnos, a véscsengő már 3 éve csengetett. Azóta sok-akok fájdalmas napokat, átvirrasztott éjszakákat szenvedtél át. S Veléd érezt, ípol túrelmes szeretettel, és reménytelenül drága urad. Lacinak most már örökre nélkülöznie kell egy hűséges feleséget, egy magát szétosztó, élő szeretetet.

A 64 évbe szűkített élettedben, a teljes boldogsághoz csak a gyermekéldés hiányzott. Most nem siratja az édesanyját a gyermeke, s nem mondja el gondolatban Mécs László versét: A királyfi három bánatát, amely verset Te mondttál el minden találkozáon, osztálytársaid kérésére:

*"Amikor születtem, nem jeleztek nagyot
menésd — mutató különös csillagok,
csak az anyám tudta, hogy királyfi va-
gyok.*

*... hogyha Ő majd holtan
fekszik a föld alatt virággó foszoltan,
senki se tudja majd, hogy királyfi voltam."*

S az édes gyermek helyett most sok száz tanítvány mondja tovább:

*"...Hogyha minden csillag csupa gyémánt volna,
minden tavaszi rügy legtisztább gyönyör volna:
kamatnak is kevés, nagyon kevés volna.*

*Hogyha minden folyó lelkeken átfolyna,
s ezer hála-malom csak szőlött mormolna,
az én köszönetem így is kevés volna.*

*Hogyha a föld minden színmézt áradom,
az ő édeségsé meg nem hálálhatom,
ez az én bánatom, harmadik bánatom."*

Tisztelettel búcsúzunk! Isten veled Pannika!
Drága emlékeidet, míg élünk: őrizzük!
Ötök nyugalmat kívánunk elszállt életedre!

A sírodnál elsír könnyecsekpep fémjelzik:
nem éltél hiába!

Szalma Sándorné
(Elhangzott Baján, a Rókus-temetőben:
1994. március 2-án)

A VILÁG ÚJ URAI

Royal-Tipo Nyomda

Új címünk:
6500 Baja,
Dózsa Gy. út 30.
Nyitva tartás:
8—16-ig

Tel.: 79/ 323-588

Nyomdai szolgáltatásainkkal várjuk Önöket.

BAJAI HONPOLGÁR

Független Város- és Környezetvédő
Lap

Megjelenik, minden hónap első napján

Felelős szerkesztő:
GYULAVÁRI JÓZSEF

A szerkesztőbizottság elnöke:
Bánáti Tibor

A szerkesztőbizottság tagjai:
dr. Dániel József, Jász Anikó,
Kalocsa Béla, dr. Laki Ferenc,
dr. Solymos Ede, Schmidt Antal,
dr. Schwalm Pál

Kiadja a Bajai Honpolgár Alapítvány
Postacím:
6500 Baja, Oltványi Imre u. 14.

Nyomdai munkák:
Royal Tipo Házinyomda
6500 Baja, Dózsa Gy. u. 30.
Tel.: 79/323-588

LAPALAPÍTÓ:
ÚJVÁROSI ÁMK